

(<https://t.me/tarihogretmeni>)

Telegram kanalımızın linkidir

DAVETLİSİNİZ

Hazırlayan

CENAN ŞİRİN

Tarih Öğretmeni

10. SINIF DERS NOTLARI

(<https://t.me/tarihogretmeni>)

Telegram Kanal Linkimizdir

HAZIRLAYAN

CENAN ŞİRİN

I. ÜNİTE

YERLEŞME VE DEVLETLEŞME SÜRECİNDE SELÇUKLU TÜRKİYESİ

1. ÜNİTE

YERLEŞME VE DEVLETLEŞME SÜRECİNDE SELÇUKLU TÜRKİYESİ

ANADOLU'YA YÖNELİK TÜRK GÖÇLERİ

- XI.yüzyılın başlarında Oğuz Yabgu Devleti'nin yıkılmasından sonra, daha çok hayvancılıkla geçimlerini sağlayan Oğuz Türklerinin büyük bir kısmı, (**kuraklık, salgın gibi tabii olaylar ve Kıpçakların baskıları, Moğol asıllı Karahitayların saldırıları**) yüzünden Horasan'a göç etmek zorunda kalmışlardı.
- Horasan'a gelen Oğuz Türkleri, bölgenin iki büyük siyasi gücü olan **Karahanlılar ve Gazneliler** arasında sıkışıp kaldılar.
- Selçuk Bey'in torunları Tuğrul ve Çağrı kardeşler, Oğuz Türklerine daha elverişli yerler bulabilmek için Anadolu'ya keşif seferleri düzenlemeye karar verdiler.
- **XI. yüzyılda Anadolu'ya yapılan ilk Türk akınları yerleşmeden ziyade daha çok keşif ve ganimet elde etme amacı taşıyordu.**

OĞUZLAR NEDEN ANADOLU'YA AKINLAR DÜZENLEDİ?

- Anadolu'nun İpek Yolu üzerinde yer alması,
- Asya ile Avrupa'yı birbirine bağlayan bir konumda olması,
- Üç tarafının denizlerle çevrili olması,
- Verimli topraklara sahip olması,
- İklim ve bitki örtüsünün Türklerin yaşamasına uygun olması,
- İslamiyet'in etkisiyle cihat ve gaza geleneğinin benimsenmesi
- Bizans İmparatorluğu'nun siyasi yönden zayıf durumda olması Oğuzların Anadolu'ya akınlar yapılmasında etkili olmuştur.

ANADOLU'YA TÜRK GÖÇLERİ

- Büyük Selçuklu Devleti'nin resmen kurulmasıyla, Anadolu'ya yönelik Türk akınları belirli bir sistem hâlinde yapılmaya başlandı.
- **Bu akınların amacı**, Bizans'ın direncini kırma, fetih ve yerleşme hareketlerine yönelikti.
- Türklerle Bizans İmparatorluğu arasında yapılan Pasinler Savaşı'nın kazanılması ile Oğuz Türkleri, Bizans sınırına yığılmış, önemli kale ve üsleri ele geçirmişlerdi.
- **1071 Malazgirt Savaşı'ndan sonra** kısa bir süre içerisinde Anadolu'nun büyük bir kısmı Türklerin eline geçti.
- Malazgirt Savaşı'ndan sonra kurulan ilk Türk beylikleri ve Türkiye Selçukluları ile Anadolu'da Türk hâkimiyeti kalıcı hâle geldi.
- Oğuz Türklerinin önce Horasan'a daha sonra da Anadolu'ya yapmış oldukları ilk göç dalgasının sebep ve sonuçları göz önüne alındığında, Türklerin ilkel göçebe bir anlayışla sahip olmadıkları, aksine, kendine has yüksek bir kültür ve medeniyete sahip oldukları görülür.

TÜRKLERİN ANADOLU'YU YURT EDİNMELEİNİNİ KOLAYLAŞTIRAN ETMENLER

- Bizans İmparatorluğunda sık sık taht kavgaları yaşıyordu.
- Ermeni ve Gürcülerle sık sık yaşanan siyasi sorunlar Bizans İmparatorluğunu yıpratmıştı.
- Bizans-Sasani savaşları yüzünden Anadolu tahribata uğramış, halkın can ve mal güvenliği kalmamıştı.
- Ticaret yolları güvenliğini kaybetmiş, tarımsal üretim iyice azalmıştı.
- Anadolu'da yaşayan Ermeniler, Süryaniler ve Rumlar ise Bizans'ın ağır vergilerinden ve baskılarından bunalmışlardı.
- Anadolu'da tam bir otorite boşluğu vardı.

ANADOLU'DA KURULAN İLK TÜRK BEYLİKLERİ

- Malazgirt Savaşı'ndan sonra Anadolu'ya yönelik fetih hareketleri hızlandı.
- Bunda Büyük Selçuklu Hükümdarı Alp Arslan'ın fethedilen bölgeyi fetheden komutana kılıç hakkı olarak vermesi de etkili oldu.
- Başlangıçta Büyük Selçuklu Devleti'ne bağlı olan komutan ve beyler, zamanla Büyük Selçuklu otoritesinin zayıflamasından faydalanarak bağımsız hareket etmeye başladılar.

DANIŞMENTLİLER (1080-1178)

- Danişment oğlu Gümüştekin Ahmet tarafından Sivas merkez olmak üzere Orta Anadolu'da kuruldu (1080).
- Beyliğin sınırları zamanla Tokat, Niksar, Amasya, Çankırı, Çorum, Kastamonu, Kayseri, Elbistan ve Malatya illerini içine alacak şekilde genişledi.
- Ahmet Gazi, Türkiye Selçuklu Hükümdarı I. Kılıç Arslan ile Haçlı ordularına karşı savaştı.
- Emir Gazi; Haçlılara, Bizanslılara ve Ermenilere karşı giriştiği mücadelelerde başarılı oldu.
- Türkiye Selçuklu Hükümdarı II. Kılıç Arslan Danişmentlilere son verdi.
- Danişmentli eserleri: Tokat'ta Yağbasan Medresesi (Anadolu'nun ilk medresesi). Kayseri'de Ulu Cami , Amasya'da Hilafet Gazi Kümbeti 'dir
- Danişment Gazi Destanı'nda Türklerin Anadolu'yu yurt tutma çabaları ve kahramanlıkları anlatılır.

SALTUKLULAR (1072-1202)

- Beyliğin merkezi Erzurum'dur.
- Kurucusu, Alp Arslan'ın komutanlarından Ebu'l Kasım Saltuk'tur.
- Gürcülerle mücadele etmişlerdir.
- Haçlı Seferleri esnasında Türkiye Selçuklu Devleti'ne destek vermişlerdir.
- Saltuklulara ait önemli eserler: Erzurum'daki Kale Camisi, Tepsi Minare, Ulu Cami, Üç Kümbetler ve Tercan'daki Mama Hatun Kümbeti

MENGÜCEKLİLER (1080-1228)

- Mengücek Gazi tarafından Erzincan, Kemah, Divriği ve Şebinkarahisar dolaylarında kuruldu.
- Erzincan ve Divriği kolu olmak üzere ikiye ayrıldı.
- Türkiye Selçuklu Hükümdarı I. Alâeddin Keykubat, Erzincan koluna son verdi.
- Divriği kolu ise Türkiye Selçuklularına bağlı olarak varlığını sürdürdü. 1228'de tamamen bu devlete katıldı.
- **Mengücekliler'in önemli eserleri arasında Divriği Ulu Cami (UNESCO Dünya miras listesinde)** ve Sitte Melik Kümbeti yer almaktadır.

ARTUKLULAR (1102-1231)

- Artuk Bey'in ölümünden sonra oğulları İl Gazi ve Sökmen Diyarbakır'a geldiler. Bu bölgede Artukoğullarını kurarak üç koldan yönetim sürdürdüler (1102).
- Bu kollar,
  - Hısnıkeyfa (Hasankeyf) Artukluları,
  - Mardin Artukluları ve
  - Harput Artuklularıdır.
- **Artuklular, Eyyubi Devleti ile ittifak yaparak Haçlı Seferleri'ne karşı; Türkiye Selçuklu Devleti ile ittifak yaparak Bizans'a karşı başarılı mücadeleler verdiler.**
- Diyarbakır'daki Ulu Cami, Mardin'de Zinciriye ve Mesudiye medreseleri, Ulu Cami, Babüsur Camisi ve Batman Çayı üzerindeki Malabadi Köprüsü önemli eserleridir.
- Dünyanın ünlü fizikçileri arasında gösterilen El-Cezeri bu dönemde önemli bilimsel çalışmalarda bulundu. El-Cezeri'nin ilk robotu yapıp çalıştırdığı kabul edilir.

ÇAKA BEYLİĞİ (1081-1093)

- **İlk Türk denizcisi olarak kabul edilen Çaka Bey** Bizans'a karşı başarılı mücadeleler sergiledi.
- İzmir'e gelerek burada kendi adıyla beyliğini kurdu.
- **İstanbul'u kuşatmak için Peçenek Türkleri ve Türkiye Selçuklu Devleti ile ittifak oluşturdu.**
- Bizans'ın oyununa gelen I. Kılıç Arslan, Çaka Bey'i öldürttü.
- Bu karışıklıktan yararlanan Bizans, İzmir'i yeniden ele geçirerek Çaka Beyliği'ne son verdi (1093).

DiĞER TÜRK BEYLİKLERİ

- Sökmenliler (Ahlat Şahlılar) (1100-1208): Van, Erciş, Tatvan, Muş
- İnanç Oğulları (Lâdik Beyliği) (1261-1368): Denizli, Lâdik
- Dilmaç oğulları (Togan Arslanoğulları) (1085-1394): Bitlis, Erzen
- İnal Oğulları (1098-1183): Diyarbakır, Ergani
- Tanrıvermişoğulları (1081 - 1093): Efes
- Çubuk Oğulları (1085-1213): Harput

TÜRKİYE SELÇUKLU DEVLETİ'NİN KURULUŞU(1077-1308)

- Kurucusu, Selçuklu soyundan (Oğuzların Kınık Boyu) **Süleyman Şah**'tır.
- Alp Arslan Dönemi'nde Anadolu fetihlerine katılan Süleyman Şah, **Bizans'taki karışıklıklardan yararlanarak 1075 yılında İznik'i fethetti.**
- Ancak bir süre **kardeşi Mansur'un çıkardığı ayaklanma ile uğraştı.**
- Bu olaylardan sonra Melik Şah gönderdiği bir fermanla Anadolu Sultanlığını Süleyman Şah'a verdi.
- Böylece İznik merkez olmak üzere Türkiye Selçuklu Devleti kurulmuş oldu (1077).
- **Süleyman Şah, Halep'i de almak isteyince Suriye Selçuklu Sultanı Tutuş ile arası açıldı.**
- Halep civarında yapılan savaşta Süleyman Şah kaybetti ve savaş meydanında öldü (1086).

I. Kılıç Arslan Dönemi (1092-1107)

- Süleyman Şah'ın vefatı ile bozulan devlet düzenini sağladıktan sonra Bizans üzerinde baskı kurdu.
- Bu sırada Çaka Bey de İstanbul'u kuşatma planları yapıyordu.
- Çaka Bey'in daha fazla güçlenmesinden çekinen I. Kılıç Arslan, Bizans'ın oyununa gelerek Çaka Bey'i öldürttü.
- Haçlı ordularının Anadolu'ya doğru ilerlediği haberini aldı.
- İznik'e gelerek şehri savunmaya başladı.
- Kalabalık Haçlı kuvvetleri karşısında İznik'i terk ederek devletin merkezini Konya'ya taşıdı.

I. Mesut Dönemi (1116-1155)

- Mesut, Konya civarında Bizans ordusunu ağır bir yenilgiye uğrattı.
- Bu arada II. Haçlı ordusunun Anadolu'ya doğru ilerlediğini öğrenince Bizans'la antlaşma yapmak zorunda kaldı.
- Antlaşmaya göre Antalya ve çevresindeki bazı yerler Bizans'a bırakıldı.

II. Kılıç Arslan Dönemi (1155-1192):

- Haçlı Seferleri'nin Anadolu'da yarattığı otorite boşluğundan faydalanan Bizans İmparatoru Manuel Komnenos, Türkleri Anadolu'dan tamamen atmak için harekete geçti.
- **Miryokefalon Savaşını Türkiye Selçuklu Devleti kazandı (1176).**

Miryokefalon Zaferi sonucunda:

- Bizans'ın Anadolu'yu Türklerden geri alabilme umutları sona erdi.
- **Anadolu kesin olarak Türk yurdu oldu. Bu tarihten sonra Anadolu'ya Türkiye denmeye başlandı.**
- Türklerin batıya ilerleyişi hızlandı. Batı Anadolu'da Türk nüfusu arttı.
- Anadolu'daki ticaret yollarının denetimi büyük ölçüde Türkiye Selçuklu Devleti'ne geçti.

BOY BİRLİĞİNDEN DEVLETLEŞMEYE

- Boylar hâlinde yaşayan Oğuz Türkleri boy birliği ya da beylik gibi geçici siyasi çatılar altında bir araya gelme alışkanlığına sahipti.
- Her boyun başında da “bey” unvanı taşıyan bir başkan vardı. Her boyun kendine özgü bir damgası vardı.
- Her boy kendi beyinin başkanlığında sosyal, ekonomik ve idari bir teşkilata sahipti.
- **Oğuz boylarını bir araya getirip birleştiren boy beyi ise genelde kağan olurdu.**
- Oğuz boyları, I. ve II. Kök Türk Devleti’nin kurulmasında önemli rol oynadılar.
- Kök Türklerin yıkılmasından sonra bir süre bağımsız hareket eden Oğuzlar, Uygurların hâkimiyetine girdiler.
- Uygur Devleti’nin yıkılmasından sonra Oğuz Yabgu Devleti’ni kurdular.
- Oğuz Yabgu Devleti’nin son dönemlerinde bu devletin subaşı olan Selçuk Bey, Oğuz Yabgusu ile anlaşmazlığa düştü.
- Kendisine bağlı Kınık boyu ile Cend Bölgesine göç etti (960).
- Burada boyu ile Müslümanlığı kabul etmelerinden sonra Oğuzlara Türkmen denildi.
- Sonraki dönemlerde Selçuk Bey’in torunları Tuğrul ve Çağrı Beylerin önderliğindeki Oğuz Türkmenleri Horasan’da Büyük Selçuklu Devleti’ni kurdular.
- Daha sonraki dönemlerde ise Türkiye Selçukluları Anadolu’da, Osmanlı Devleti ise Anadolu ve Rumeli’de devletleşme sürecini devam ettirdiler.

TÜRKİYE SELÇUKLULARINDA DEVLET YÖNETİMİ

- Türkiye Selçuklu Devleti, Büyük Selçuklu Devleti’nin idari yapısını ve ordu teşkilatlanmasını örnek aldı.
- **Devletin başında Selçuklu ailesinden gelen bir “sultan” bulunurdu.**
- Sultan unvanı yanında hükümdarlar “**Keyhüsrev, Keykavus, Keykubat**” gibi Farsça unvanlar da kullanırlardı.
- **Devlet hükümdar ailesinin ortak malı olarak kabul edilir ve şehzadeler arasında paylaşılırdı.**
- Devlet işleri “**Divân-ı Saltanat**”ta (Büyük Divân) görüşülürdü. Her türlü konu divanda değerlendirilerek karara bağlanırdı.
- Hükümdarın çocuklarına “**şehzade**” denir; şehzadeler, devlet tecrübesi kazanmaları amacıyla küçük yaşlarda vilayetlere gönderilirdi.
- Şehzadelerin yanına “**atabey**” denilen tecrübeli devlet adamları verilirdi.
- Hükümdar tarafından veliaht ilan edilen şehzade ya merkezde durur ya da merkeze yakın bir vilayete gönderilirdi.
- Ülke idari yönden eyaletlere ayrılmıştı.
- Eyaletlerin başında “**emir**” denilen askerî vali bulunurdu.
- Önemli eyaletlere şehzadeler “**melik**” unvanıyla atanırlardı.
- Şehirlerin güvenliğinden “**sübaşılar**” sorumluydu.
- **Bizans ve Ermeni sınır bölgelerini ise “Uç Beyleri” yönetirdi.**
- Uç beyleri sınırları korumanın yanında, düşman ülkelere akınlar düzenler, sultan ile sefere çıkarlardı.

TÜRKİYE SELÇUKLULARINDA ORDU

Hassa askerleri : Hükümdarın sürekli yanında bulunan atlı ve yaya askerlerdi. Üç ayda bir devletten maaş alırlardı.

Sipahiler(İkta askerleri): Tamamen Türklerden oluşan askerlerdi. Maaş yerine İkta (dirlik) denilen tımarları alan sipahiler genelde atlı birliklerdi. Savaş zamanı İkta sahibi ile birlikte orduya katılırlardı.

Türkmenler: Uç bölgelerinde her an savaşa hazır durumda bulunan birliklerdi.

Devlete bağlı beylik askerleri: İhtiyaç duyulduğu zaman savaşa davet edilirdi.

Donanma: Donanma komutanlarına “reisü'l-bahr” denirdi.

SOSYAL HAYAT

- 1176 Miryokefalon Zaferi 'den sonra başta başkent Konya olmak üzere Aksaray, Sivas, Erzurum, Kastamonu, Sinop, Alanya, Antalya gibi şehirlerde imar faaliyetleri başladı.
- **Fethedilen bölgelere Türkmenler iskân edilerek Anadolu'nun Türkleşme ve İslamlaşma süreci hızlandı.**
- **Türkiye Selçuklularının uyguladığı adil ve hoşgörülü politika sayesinde** Anadolu'daki Ermeniler, Rumlar, Gürcüler ve diğer gayrimüslim topluluklar rahat ve huzurlu yaşadılar.
- Türkiye Selçuklularında sosyal tabakalaşma yoktu.

HALK

Şehirliler: Askerler, devlet memurları, ilmiye sınıfı, esnaf, zanaatkârlar ve şehir halkından oluşurdu. Esnaflar Ahilik teşkilatına bağlıydı.

Ahilik, şehirlerdeki esnaf ve zanaatkârların sosyal ve ekonomik yönden teşkilatlanmalarını sağlamıştır. Ahi teşkilatının başında “Ahi Baba” adı verilen bir yönetici bulunurdu. Ahilik meslek kuruluşu olduğu kadar aynı zamanda kültür, inanç, yiğitlik ve ahlaki değerler taşırdı.

Köylüler: Köylerin başında köy kethüdası bulunurdu. Köylüler, tarım ve hayvancılıkla uğraşırlardı.

Konar-göçerler: Genelde hayvancılıkla uğraşırlardı. Kendilerine ait yaylak ve kışlakları vardı. Devlet, konar-göçerleri uç bölgelerine iskân ederek onların yerleşik hayata geçmelerine ön ayak olurdu.

EKONOMİK HAYAT VE İKTA SİSTEMİ

- Tarımı geliştirmek için su kanalları yaptırıldı. İkta sistemi ülke genelinde yaygınlaştırıldı
- Din ve ırk ayrımı yapmaksızın köylüye gübre ve tohum yardımı yaptılar.

İkta Sistemi

- **Mülkiyeti devlete ait olan mirî araziler** meliklere, emirlere ve valilere hizmet karşılığı verilirdi.
- **Arazi iyi işletildiği sürece** verilen kişide kalır ve miras olarak bırakabilirdi.
- **Araziyi üç yıl boyunca işletemeyen kişilerden tarlanın işletme hakkı geri alınırdı.**
- İkta sahipleri kendilerine verilen araziler üzerinde asker beslemekten ve bu askerlerin eğitimini sağlamaktan sorumluydu.
- **İkta sistemi sayesinde devlet**, bütçeden para ayırmadan asker yetiştirmiş, tarım arazilerinin sürekli işlenmesini sağlamış, taşrada devlet otoritesi sağlanmış, toprak gelirleriyle memur maaşları karşılanmış ve İktalarda savaşa hazır askerler yetiştirilmiştir.

EKONOMİK HAYAT

- Anadolu'dan geçen **İpek yolu ticaretin gelişmesini** sağladı.
- Türkiye Selçukluları Sinop, Samsun, Alanya, Antalya gibi önemli liman şehirlerine sahip olunca deniz ticaretine büyük önem verdiler.
- **Ticaret yollarının güzergâhları üzerine kervansaraylar** inşa ettiler.
- Kervansaraylara gelen misafirlerin ihtiyaçlarını ücretsiz karşıladılar.
- Ayrıca **Kervanları zarar gören tüccarların zararlarını karşılamaya yönelik bir çeşit sigortacılık sistemi** geliştirdiler.
- Şehir merkezlerinde çarşı ve pazarlara yakın yerlere **han veya kapalı çarşılar kurarak esnaf ve tüccarlara kolaylık sağladılar.**
- Konya, Sivas, Kayseri, Malatya, Erzincan başlıca sanayi merkezleriydi.
- Erzurum ve Sivas gibi merkezlerde çeşitli silahlar üretilirdi.

BİLİM HAYATI

- Nizamiye Medreselerindeki eğitim geleneğini Anadolu'ya taşıdılar.
- Önemli şehir merkezlerine medreseler, kütüphaneler kurdular.
- Bu medreselerde dinî eğitimin yanında tıp, matematik, astronomi, fizik gibi alanlarda eğitim verildi.
- Darüşşifalar (hastaneler) inşa ettiler.
- Bu Darüşşifalarda tıp eğitimi de verdirerek birçok tabip (doktor) yetişmesini sağladılar.
- 1205'te Kayseri'de Türkiye Selçukluları Dönemi'nde yaptırılan en önemli darüşşifa, "Gevher Nesibe Darüşşifasıdır.
- Türkiye Selçuklularının ilk tıp okulu olan Gevher Nesibe Darüşşifası, XIX. yüzyıla kadar eğitim faaliyetlerini sürdürmüştür.

Kültürel Hayat

- XIII. yüzyıl başlarında Konya'da Mevlâna Celaleddin-i Rumi Allah ve insan sevgisini işleyen şiirler yazdı.
- Muhyiddin Arabi, Sadrettin Konevi ile Necmeddin Razi tasavvuf alanında önemli çalışmalarda bulundular.
- Yunus Emre Türkçe tasavvufi şiirler yazdı.
- Ünlü tarihçilerinden İbn-i Bibi yazdığı eserlerle hükümdarlar ve devlet yönetimi hakkında önemli bilgiler verdi.
- Sivas ve Konya'da dokunan kumaş ve halılar Avrupa hükümdarlarına hediye olarak gönderilirdi.
- Müzik alanında ise Mevlevi ve Ahi zaviyelerinde tasavvuf müziği, dergâhlarda kopuz eşliğinde söylenen Dede Korkut Hikâyeleri, sultanlar için belli günlerde sarayda çalınan bandolar vardı.
- Türkiye Selçukluları Dönemi'nde süsleme sanatları kabartma, minyatür, oymacılık, çinicilik oldukça gelişti.
- Devletin simgesi olan çift başlı kartal resmine, ev ve kale duvarları, camii girişleri gibi yerlerde sıkça rastlamak mümkündür.

Türkiye Selçuklularından kalma eserler:

Konya: Alâeddin Cami, Taş Mescit, Sırçalı Mescit ve Karatay Mescidi

Niğde: Alâeddin Cami,

Kayseri : Hunat Hatun Cami ve Külliyesi

Bu eserlerdeki süslemeler genelde ayet ve hadisleri hat ile mermer veya taş üzerine yazma şeklindedir.

Bunun dışında, saray, medrese, mescit, kümbet gibi mimari yapılarda ise bitki ve hayvan motifleri kullanıldı.

HAÇLI SEFERLERİ'NİN SEBEPLERİ

DİNİ

- **Hristiyanların, Müslümanların elinde bulunan Kudüs ve diğer kutsal yerleri (Antakya ve Urfa vb.) almak istemeleri.**
- Fransa'da ortaya çıkan Kluni tarikatının Müslümanlarla savaşılmaya yönünde yaptığı çalışmalar.
- Katolik kilisesinin Ortodoks kilisesini hâkimiyet altına almak istemesi.
- Katolik kilisesinin halkı seferlere teşvik etmesi.

SİYASİ

- Türkler karşısında zor durumda kalan Bizans'ın Avrupa'dan yardım istemesi
- **Türklerin Anadolu, Suriye, Filistin ve Akdeniz bölgelerinden uzaklaştırılmak istenmesi**

EKONOMİK

- **Avrupahların Doğu'nun zenginliklerini ele geçirmek istemeleri**
- Doğudan gelen ticaret yollarının Türklerin denetiminde olması
- Bazı soylu ve derebeylerin yeni topraklar kazanarak ekonomik durumlarını daha da güçlendirmek istemeleri

I. Haçlı Seferi (1096-1099)

- Kudüs'ü almak için yola çıkan 600 Bin kişilik ilk düzenli Haçlı ordusu 1096 yılında İznik önlerine kadar geldi.
- I. Kılıç Arslan bu ordu karşısında tutunamadı ve İznik'i terk ederek devletin merkezini Konya'ya taşıdı.
- Bundan sonra I. Kılıç Arslan, Danişment Gazi ile birleşerek Haçlıları yıpratmaya yönelik saldırılar düzenledi.
- Haçlılar Anadolu'dan Kudüs'e vardıklarında sayıları 50.000-100.000 kadar kalmıştı.
- Haçlılar, yetmiş günlük bir kuşatma sonrasında Kudüs'ü Fatımilerin elinden aldılar.
- Anadolu'dan Kudüs'e ulaşamayan Haçlıların bir kısmı ise Antakya ve Urfa'yı ele geçirerek buralarda kontluklar kurdular.

II. Haçlı Seferi (1147-1149)

- Musul Atabeyi Nurettin Mahmut Zengi 1144 yılında Haçlılardan önce Urfa'yı, daha sonra da Halep ve Şam'ı geri aldı.
- Anadolu'ya gelen Haçlı kuvvetleri , Konya civarında yapılan savaşta, Türkiye Selçuklu Hükümdarı
- I. Mesut tarafından ağır bir yenilgiye uğratıldı.
- Haçlılar Şam'ı kuşatmak istedilerse de başarılı olamadılar.
- **II. Haçlı Seferi'nin en önemli özelliği bu sefere ilk kez kral ve imparatorların katılması oldu.**

III. Haçlı Seferi (1189-1192):

- Mısır'da kurulmuş olan Eyyubi Devleti Hükümdarı Selahaddin Eyyubi, 1187 yılında Haçlılarla yaptığı Hittin Savaşı'nı kazanarak Kudüs'ü ele geçirdi.
- **Fransa Kralı Filip Ogüst İngiltere Kralı Arslan Yürekli Richard ve Alman İmparatoru Frederik Barbaros, III. Haçlı Seferi'ne katıldılar.**
Haçlılar Kudüs kuşatmasında başarılı olamayarak ülkelerine geri döndüler.

IV. Haçlı Seferi (1202-1204)

- Kudüs'ün alınamaması üzerine Papa'nın kışkırtmalarıyla yeni bir ordu kuruldu.
- Bu sırada Bizans'ta taht kavgaları sonucunda tahtan indirilen İmparator Aleksios, Haçlı ordusundan yardım istedi.
- İstanbul'a gelen Haçlılar İstanbul'u yağmalayarak bir Latin İmparatorluğu kurdular.

NOT: XI-XIII. yüzyıl boyunca sekiz Haçlı Seferi gerçekleşti.

İlk dört Haçlı seferinde Türkiye Selçuklu Devleti ve Anadolu Türk beylikleri başarı ile mücadele ettiler.

Son dört Haçlı seferi ise Anadolu üzerinden yapılmayıp değişik yollar üzerinden yapıldı. Ancak Haçlılar bu seferlerden bir netice elde edemediler.

HAÇLI SEFERLERİ'NİN SİYASİ SONUÇLARI

- Haçlı Seferleri'nde birçok soylunun ölmesi veya geriye dönebilenlerin parasızlık sebebiyle mallarını satması Avrupa'da derebeylik sisteminin zayıflamasına, merkezî krallıkların güçlenmesine neden oldu.
- Türkiye Selçuklularının, Haçlılarla savaşmasını fırsat bilen Bizans, Batı Anadolu topraklarını ele geçirdi.
- Türklerin, İslam dünyasındaki saygınlığı arttı.
- Ancak Türklerin batıya ilerlemişleri bir süre durdu.

HAÇLI SEFERLERİ'NİN EKONOMİK SONUÇLARI

- Doğu-Batı ticareti büyük ölçüde gelişti.
- Batı Akdeniz ve limanları (Venedik, Cenova, Marsilya gibi) önem kazandı.
- Doğu-Batı ticaretinin gelişmesine bağlı olarak Avrupa'da bazı tüccarlar ekonomik yönden güçlendi.
- **Seferlere gerekli parasal desteğin sağlanması için kralların Venedikli bankerlerden borç para almaları bankacılık sisteminin gelişmesine ortam hazırladı.**
- Avrupalılar doğudaki bazı bitki, baharat, porselen ve cam eşyayı, ipek ve pamuklu kumaşları, halıları ülkelerine götürdüler.
- Seferler neticesinde Anadolu, Suriye ve diğer bölgeler tahrip oldu, tarımsal üretim azaldı, ticari hayat durgunlaştı.

HAÇLI SEFERLERİ'NİN DİNİ SONUÇLARI

- Katolik kilisesi ile Ortodoks kilisesi arasındaki ayrılıklar daha da arttı.
- **Kudüs'ün Müslümanlar tarafından geri alınması, seferlerde birçok insanın ölmesi papalara ve din adamlarına olan güveni sarstı.**

HAÇLI SEFERLERİ'NİN BİLİMSEL VE KÜLTÜREL SONUÇLARI

- Avrupalılar Müslümanlardan pusula, barut, kâğıt ve matbaanın kullanımını öğrendiler.
- Avrupalılar İslam kültür ve medeniyetini yakından tanıma fırsatı buldular.
- Bazı İslam âlimlerine ait eserleri Latinceye çevirdiler.
- Bu durum Avrupa'da bilim hayatının büyük ölçüde gelişmesine ortam hazırladı.

ANADOLU'DA MOĞOL TEHLİKESİ MOĞOL İMPARATORLUĞU (1196-1227)

- 1196 yılında, Cengiz Han tarafından kuruldu.
- Moğollar, devlet yönetiminde Uygurlardan etkilenmiş, önemli devlet memuriyetlerine Uygurları getirmişlerdi.
- Cengiz Han, Pekin'i uzun süren savaşlar sonrasında almayı başardı.
- 1221'de Harezm Bölgesi'nin büyük bir kısmını ele geçirdiler.
- Bir süre sonra tüm Kafkasya, Rusya ve Anadolu'yu Moğolların hâkimiyeti altına aldı
- Cengiz'in ölümüyle işgal ettiği ülkeler, oğulları arasında paylaşıldı.

Alâeddin Keykubat Dönemi (1220- 1237)

- XIII. yüzyıldan itibaren Anadolu'ya yönelik **Moğol tehdidi** belirgin hâle geldi.
- Alâeddin Keykubat Konya, Kayseri, Sivas gibi şehirlerin kalelerini yeniden inşa etti.
- Sınır boylarındaki kaleleri güçlendirdi.
- Eyyubilerle ve Harzemşahlarla dostane ilişkiler kurdu.
- Moğollarla iyi geçindi.
- **Eyyubilerle birlikte Harzemşahları da yanına alarak Moğollara karşı ittifak kurmak istedi.**
- **Ancak Harzemşah Hükümdarı Celalettin Harzemşah 'ın Ahlat'ı işgal edip Sivas'a doğru ilerlemesi yüzünden bu ittifak gerçekleşmedi.**
- I. Alâeddin Keykubat, Harzemşahlar Devleti üzerine yürüdü.
- **Yassı Cimen'de yapılan savaşı Türkiye Selçuklu Devleti kazandı** (1230).
Bu savaştan bir süre sonra Harzemşahlar yıkıldı (1231).
- Harzemşahların yıkılmasıyla Türkiye Selçuklu Devleti ve Moğollar komşu oldular.
- Moğollar büyük bir ordu ile Malatya'ya kadar ilerlediler.
- ,Bu durum karşısında I. Alâeddin Keykubat, Moğol Hükümdarı Ogeday'a elçiler göndererek barış teklifinde bulundu.
- Moğolların ağır şartlar içeren teklifini, Moğolları Anadolu'dan uzak tutabileceği düşüncesiyle kabul etti.
- Abbasi halifesi, Selçuklu ve Eyyubilere elçiler gönderdi.
- Elçiler, her iki devlete birbirleriyle savaşmaları yerine Moğollara karşı ittifak kurmalarını önerdiler.
- I.Alaeddin Keykubat bu fikre destek verdi.
- Ancak bu ittifaka karşı olanlar, I. Alâeddin Keykubat'ın elçiler, onuruna verdiği ziyafet esnasında onu zehirleyerek öldürdüler (1237).

II. Gıyaseddin Keyhüsrev dönemi (1237- 1246)

- II. Gıyaseddin Keyhüsrev, tahta çıkmasında kendisine yardımcı olan vezir **Sadettin Köpek**'in etkisinde kaldı.
- **Hırsı ve ülkeyi tek başına yönetme isteği Sadettin Köpek'in birçok önemli devlet adamını ve komutanı ortadan kaldırmasıyla kendini gösterdi.**
- **Tahta çıkmaya kalkışınca II. Gıyaseddin Keyhüsrev tarafından ortadan kaldırıldı.**
- **Tüm bu gelişmeler merkezî otoriteyi zayıflattı.**

Baba İshak İsyanı (1237):

- **Güney Anadolu'daki (Kâhta, Adıyaman ve Maraş) bazı Türkmenler otlak ve mera yetersizliği, devletin kendileriyle fazla ilgilenmediği iddiasıyla Baba İshak adlı bir şeyhin etrafında isyan çıkardılar.**
- Baba İshak Amasya'ya giderek buradaki **Türkmenleri de isyana teşvik etti.**
- Sivas'ı ele geçirip yağmalayan Türkmenler, üzerlerine gelen bir Selçuklu ordusunu da yenmeyi başardılar.
- II. Gıyaseddin Keyhüsrev, Baba İshak üzerine yeni ordular gönderdi. Yakalanan Baba İshak idam edildi.

Kösedağ Savaşı (1243):

- Devleti'nin Baba İshak İsyanı 'nı güçlükle bastırmasını ve merkezî otoritenin bozulmasını fırsat bilen Moğollar Anadolu'ya saldırdılar.
- II. Gıyaseddin Keyhüsrev, Moğolları Sivas'ın doğusunda yer alan Kösedağ mevkiinde karşıladı.
- Savaşı kazanan Moğollar kısa sürede Sivas, Erzincan ve Kayseri'yi ele geçirip yağmaladıktan sonra İran'a çekildiler.
- Kösedağ yenilgisinden sonra Sultan, Moğol Komutanı Baycu Noyan'a elçiler göndererek barış istedi.
- Türkiye Selçuklu Devleti, bu anlaşmayla Moğolların denetimine girmiş oldu.

Kösedağ Savaşı'nın sonuçları

- **Türkiye Selçuklu Devleti dağılma sürecine girdi.**
- **Selçuklularda taht kavgaları arttı ve Moğollar istediklerini tahta çıkarmaya başladı.**
- Böylece Türkiye Selçuklu Devleti Moğolların egemenliğine girdi.
- **Merkezî otoritenin bozulması üzerine birçok Türk beyliği ortaya çıktı.**
- **Anadolu yağmalanarak tahrip edildi.**
- Tarımsal üretim düştü. **Ticaret yollarının güvenliği kalmadığından ticari faaliyetler azaldı.**
- Moğol tehlikesinden kurtulmak isteyen birçok Türkmen boyu Batı Anadolu'ya göç ederek buraların Türkleşmesini sağladı.

MOĞOL İSTİLASI SONRASI ANADOLU'NUN SİYASİ VE TOPLUMSAL DURUMU

- Türkiye Selçukluları, doğudan gelen **Türkmenleri, batıda "uç" adı verdiği Bizans sınırlarına yerleştirdi.**
- Kösedağ Savaşı sonrasında uçlardaki **Türkmenler bağımsız hareket etmeye başladılar.**
- Anadolu'da Moğol baskısının artması sonucu, birçok Türkmen batıya, uçların bulunduğu bölgelere göç etmek zorunda kaldı.
- Bu durum uçlarda ani bir nüfus artışına, dolayısıyla da sosyal ve ekonomik sorunlara yol açtı.
- Bağımsız hareket etmeye başlayan Türkmen beyleri bir süre sonra İlhanlı Devleti'ne biat etmek zorunda kaldılar.
- İlhanlıların 1336 yılında yıkılmasıyla tamamen bağımsız oldular.
- Böylece Anadolu'da İkinci Türk Beylikleri Dönemi başladı.

Kösedag Savaşı'ndan sonra Anadolu'da kurulan Türk Beylikleri

- Osmanoğulları, 1302 yılında Bilecik'te Söğüt – Domaniç'te kurulmuştur. 1922 yılına kadar devam etmiştir. **Oğuzlar 'ın Kayı Boyu'ndandır.**
- Karamanoğulları, 1257'de Konya, Karaman çevresinde kurulmuştur. 1487'ye kadar devam etmiştir. **Selçuklu devamı olarak kendini addeden beylik, Türkçe'yi resmi dil ilan etmiştir.**
- Germiyanogulları, 1283'te Kütahya, Denizli çevresinde kurulmuştur. 1429 yılına kadar devam etmiştir.
- Aydın oğulları, İzmir, Aydın çevresinde 1308'de kurulmuştur. Denizcilikle uğraşan beylik 1425 yılına kadar varlığını sürdürmüştür.
- Saruhan oğulları, Manisa ve çevresinde 1308 – 1410 yıllarında varlığını sürdürmüştür.
- Menteşe oğulları, Denizli ve Muğla çevresinde 1280 yılında kurulmuş denizci bir beyliktir. 1451 yılına kadar varlığını sürdürmüştür.
- Candaroğulları, Kastamonu ve Sinop çevresinde 1292 yılında kurulmuştur. **Ankara Savaşı'ndan sonra İsfendiyaroğulları adını almıştır. Denizcilikle uğraşan beylik 1460 yılında yıkılmıştır.**
- Karesioğulları, Balıkesir, Çanakkale çevresinde 1293 yılında kurulmuştur. Denizcilik ile uğraşan beylik, Osmanlı Devleti'ne katılan ilk beylik olarak Osmanlı donanmasının temelini oluşturmuştur. 1345 yılında Osmanlı'ya dahil olmuştur.
- Hamitoğulları, 1280 yılında Isparta, Burdur, Antalya çevresinde kurulmuştur. 1423 yılında yıkılmıştır.
- Ramazanoğulları, Adana çevresinde 1353 yılında kurulan beylik 1608 yılında Osmanlıya katılan son beylik olma özelliği taşır.
- Dulkadiroğulları, Maraş çevresinde 1337 yılında kurulmuştur. 1515 yılına kadar varlığını sürdürmüştür.

(<https://t.me/tarihogretmeni>)

Telegram Kanal Linkimizdir

HAZIRLAYAN

CENAN ŞİRİN

II. ÜNİTE

BEYLİKTEN DEVLETE OSMANLI SİYASETİ

[1302-1453]

2. ÜNİTE

BEYLİKTEN DEVLETE OSMANLI SİYASETİ

(1302-1453)

Osmanlı Devleti'nin Genel Özellikleri

- * Tek bir hanedanın hüküm sürdüğü en uzun ömürlü devlettir.
- * Türk devletleri içinde en uzun süre yaşayan ve en geniş sınırlara ulaşanıdır.
- * Türk devletleri içinde merkezi otoritesi en güçlü olanıdır.
- * Kültür ve uygarlık alanında en ileri olan Türk devletidir.
- * Mutlak egemenlik haklarını hükümdar kullanır. Ancak, I. Ahmet dönemine kadar veraset yasası belirgin değildir.

SORU: Osmanlı Devleti'nin devlet teşkilatlanması açısından Kuruluş Döneminde izlediği yol nasıldı?

- * Ertuğrul Gazi Aşiret yapısı
- * Osman Gazi Aşiret 'ten Beyliğe geçiş dönemi
- * Orhan Gazi Beylikten Devlet'e geçiş dönemi
- * I. Murat Devlet teşkilatlanmasının tamamlanması
- * Fatih S. Mehmet Mutlak Merkeziyetçi İmparatorluk halini alış dönemi.

SORU: Osmanlı Devleti'nin Kısa Zamanda Büyümesinin Sebepleri nelerdir?

- * Merkeziyetçi bir devlet anlayışına sahip olması (Ülke diğer Türk devletlerinden farklı olarak hanedan üyeleri arasında bölünmemiştir.)
- * **Bir Uç Beyliği olması** (Gaza sebebiyle diğer beyliklerden destek görmüştür, beylikler arasındaki mücadeleye başlangıçta katılmamıştır.)
- * **Bizans'ın (tahta kavgaları), Balkanların (mezhep çatışmaları) ve Anadolu'nun (beyliklerin mücadelesi) karışıklık içinde bulunması.**
- * Sürekli doğudan gelen Türkmen göçleriyle nüfusunun ve askeri gücünün artması
- * Osmanlı Devlet adamlarının yetenekli olması (ehliyet ve liyakat prensibi)
- * Fethedilen yerlerde Türkleştirme politikasının izlenmesi
- * Başlangıçta Anadolu beylikleri ile mücadele etmemeleri
- * Ahilerin, şeyhlerin, erenlerin desteğini almaları
- * **Takip ettikleri mükemmel iskân siyaseti** (İstimalet politikası-yerleştirme siyaseti)
- * İngiltere ile Fransa arasında yapılan **Yüzyıl Savaşları'nın** (1337-1453) etkisi,

Anadolu'nun Jeopolitiği

Jeopolitik; Bir yerin bulunduğu coğrafyanın o bölgeye kazandırdığı önem doğrultusunda devletlerin ürettiği politikadır.

Örneğin Anadolu'nun üç kıtanın kesiştiği bir noktada bulunması, burada kurulan devletlerin, bölge ticaret yollarını hâkimiyet altına alma politikası uygulamalarına sebep olmuştur. Buradan hareketle coğrafyanın, devletlerin siyasi politikalarında belirleyici olduğu söylenebilir.

Anadolu; Coğrafi konumu, geçiş yolları üzerinde bulunması, iklimi, su kaynakları ve yarımada şeklinde olması gibi özellikleri sayesinde tarihin ilk dönemlerinden itibaren yerleşim için ideal bir bölge olmuştur. Anadolu'nun bu özelliklerinin de etkisiyle XI. yüzyılın ikinci yarısından itibaren bölgeye, Oğuz göçleri artarak devam etmiş ve buna bağlı olarak Anadolu'nun Türkleşmesi hızlanmıştır.

Anadolu'nun Türkleşmesi, dünya tarihi bakımından önemli bir olgudur. Anadolu, Türklerin fethinden önce Bizans-Sasani ve Bizans-Arap mücadeleleri nedeniyle savaş alanı hâline gelmiş ve bölgede nüfus oldukça seyrekleşmiştir.

Anadolu'da Türk hâkimiyetinin sağlanmasıyla birlikte bölgeye kitleler hâlinde Türkmen göçleri başlamış ve bölgenin etnik yapısında Türkler çoğunluğu oluşturmuştur. Ancak Anadolu'ya giren Türkler Batı Anadolu kıyılarına kadar ilerleme fırsatı bulsa da Haçlı Seferleri sonrasında iç bölgelere çekilmek zorunda kalmıştır.

Türk göçleri sırasında Bizans egemenliğinde bulunan Anadolu'daki gayrimüslimler; Bizans'taki taht kavgalarından, idarecilerin keyfi uygulamalarından, kargaşa ortamından ve alınan ağır vergilerden bunalarak Bizans'a karşı cephe almıştı. **Bu nedenle Anadolu'da Bizans hâkimiyetinde yaşayan halk, Türk egemenliğini direnmeden kabul etmiştir.**

Bu durumun gerçekleşmesinde, Bizans'ın Anadolu'daki pek çok kavmi **Ortodoks** olmaya zorlaması da etkili olmuştur.

Anadolu coğrafyasında XIII. yüzyıl boyunca yaşanan siyasi ve sosyal gelişmeler, Osmanlı Beyliği'nin kuruluşuna giden sürecin açıklanmasında önemli rol oynamıştır. 1335'e kadar Anadolu'da Moğol baskısı altında olan Türk boyları, batı yönünde genişlemeye devam etmiştir. Fırsat buldukça dengeleri de gözeterek siyasileşme yoluna giden boylar, bağımsızlıklarını ilan ederek birer birer beyliklerini kurmaya başlamıştır.

Osmanlı Döneminde Tarih Yazıcılığı

- * Osmanlılarda tarih yazıcılığı **Osmanlı Beyliği'nin kuruluşundan** 100-150 yıl sonra başlamıştır.
- * Osmanlı tarih yazıcılığının geç başlaması Anadolu'da Osmanlılardan önce tarih yazıcılığının gelişmemesi ile bağlantılıdır.
- * Osmanlı tarihinin kaynakları, kütüphane ve arşiv kaynakları olmak üzere iki temel kaynak grubundan oluşur. İlk iki yüzyıl yani XIV ve XV. yüzyıllar için her iki kaynak grubu da oldukça yetersizdir.
- * Osmanlılarda tarih yazıcılığı devletin siyasi, askerî, coğrafi ve benzeri gelişmeleriyle eş zamanlılık göstermez.

*** Kuruluş döneminde tarihçiliğin tam bir kronolojik tarih yazmaktan ziyade, okuyanları eğlendirme ve eğitime yöneliktir.**

* 13. yüzyılın sonunda kurulmuş olan Osmanlı Devleti hakkında bilgi veren tarih kaynakları ancak 15. yüzyılın başlarından itibaren yazılmaya başlanmıştır.

Bu bakımdan **15. yüzyılın ilk yarısı özellikle II. Murat devri Osmanlı tarih yazıcılığının başlangıcı olarak kabul edilmektedir.**

Osmanlılarda tarih yazıcılığında temel amaç, devletin ve hükümdarların başarılarını gelecek nesillere aktarmaktır.

* **XVIII. yüzyıla kadar olayları devlet tarafından görevlendirilen şehnameci denilen görevliler yazardı.**

* **XVIII. yüzyıldan itibaren kurumsal tarihçilik diyebileceğimiz vakanüvislik ortaya çıkmıştır.**

Soru: Osmanlı Devleti'nin Kuruluşuyla İlgili Görüşler nelerdir?

Osmanlı Beyliği'nin kurucularının; menşei, hangi boya mensup oldukları, Anadolu'ya ilk ne zaman geldikleri, hangi yörelerde yaşadıkları ve hatta beyliğin tam olarak ne zaman ve nerede kurulduğu hâlâ tartışma konusudur. Bunun en büyük nedeni Kuruluş Dönemi kaynaklarının yetersizliğidir.

Osmanlı Beyliği'nin kuruluşu üzerine çalışmalar yapan tarihçileri kuruluş ile ilgili olarak farklı görüşler ortaya koymuşlardır.

Özellikle Paul Wittek, Mehmet Fuat Köprülü ve Halil İnalcık, beyliğin kuruluşu ile ilgili önemli teoriler ortaya atmışlardır. Bu teorilerin karşılaştırılması önemlidir çünkü konu ile ilgili kaynakların yetersizliği, tarihçileri mevcut kaynakları karşılaştırarak çıkarımlarda bulunmaya yönlendirmiştir.

Paul Wittek nazariyesinde, Osmanlı Beyliği'nin kuruluşunu "Gaza Tezi" ile açıklamıştır. İslam'ın sınırlarını genişletmek çabası olan gaza ile devlet askerî fetihlerle ganimet elde etmeyi amaçlamıştır.

Ayrıca Wittek, Osman Bey'i Oğuz Kağan'a bağlayan şecerenin, II. Murad zamanında hanedan siyaseti doğrultusunda oluşturulduğunu ve Osmanlıların, Kayı Aşireti ile de alakası bulunmadığını iddia etmiştir.

Osmanlı Devleti'nin doğuşunu XIII. yüzyıl Anadolu tarihinin bir parçası olarak ele alan Mehmet Fuat Köprülü, Uçlara özgü yapı üzerinde durmuştur.

“Bir aşiretten cihangirane bir devlet çıkardık” anlayışına karşı çıkan **Köprülü'ye göre Osmanlı Beyliği'nin kuruluşunda sadece fetih ve ganimet elde etme amaçlı seferler etkili olmamıştır.** Ona göre beyliğin kuruluşu basit bir şekilde ortaya koyulamayacak kadar karışıktır ve farklı etkenlerin açıklanması ile ortaya konabilecek tarihî bir gelişmedir.

Halil İnalcık, Paul Wittek 'in tezini kabul etmekle birlikte yetersiz bulmuştur. İnalcık'a göre gaza Osmanlı Beyliği'nin kuruluşunda önemli bir yer tutar, fakat beyliğin kuruluşunu sadece gazaya bağlamak konuya tek boyutlu bakmaktır. İnalcık, uçlardaki sosyal değişime dikkat çekmiştir. **XIII ve XIV. yüzyılda meydana gelen bu köklü sosyal değişimin temel sebebi Moğolların yönetimine girmek istemeyen Türkmenlerin göçleri ve bölgede buna bağlı oluşan nüfus baskısıdır.**

Bizans sınırında gaza ideolojisiyle donanmış bu nüfus potansiyeli, iyi yönlendirilmiş ve yeni bir Türk Beyliği'nin doğuşunu sağlamıştır.

Osmanoğulları Ailesinin Kökeni, Anadolu'ya Gelişi ve Osmanlı Devleti'nin Kuruluşu

Osmanlılar, Oğuzlar 'ın, Bozok kolunun, Günhan soyunun, Kayı boyunun, Karakeçili aşiretine mensuptur.

Kayılar (Kayıhanlar), 1071 Malazgirt Zaferi'nin ardından Anadolu'ya gelerek ilk öce Bitlis-Ahlat çevresine yerleşmişler.

Anadolu Selçuklu Sultanı I. Alâeddin Keykubad tarafından 1230'da Yassıçemen Savaşında gösterdikleri gayret üzerine kendilerine yurtluk olarak verilen Ankara yakınlarındaki Karacadağ yöresine yerleşmişlerdir. (1231)

* Sultan Alâeddin Keykubad'ın emriyle uca yerleştirilmiş ve bugünkü Eskişehir-Bilecik-Kütahya vilayetlerinin sınırlarının birleştiği topraklar, kendilerine yurt olarak verilmiştir.

Yurtluk: Sınırı koruma hizmetine ayrılan topraklardır.

* Burada bir süre kalan Kayılar, reisleri Ertuğrul Gazi (Osmanoğulları'nın atası-babası) yönetiminde Söğüt ve Domaniç yöresine yerleşmiş, devletin merkezi Söğüt olmuştur.

* 1231'den 1281'e kadar Kayıların reisliğini yapan Ertuğrul Gazi, 1281'de vefat edince aşiretin başına oğlu Osman Bey geçmiştir.

Osmanlı Devleti, 1299 yılında Osman Bey tarafından kurulmuştur.

Osman Bey'in 1299'da bağımsızlığını ilan etmesine zemin hazırlayan gelişme; Moğol-İlhanlıların, Anadolu Selçuklu Sultanı III. Alâeddin Keykubad'ı İran'a götürmeleri üzerine Anadolu'da ortaya çıkan otorite boşluğudur.

* **Osman Gazi'nin, Ahi şeyhlerinden Edebalı'nın kızıyla evlenmesi Anadolu halkı tarafından kabullenilmesini ve desteklenmesini sağlamıştır.**

* **Söğüt'ü kışlak, Domaniç'i de yaylak olarak kullandılar.**

Osmanlı-Bizans İlişkileri

* Osmanlı beyleri, beyliğin Bizans sınırında kurulmasının getirdiği siyasi ve sosyal avantajları iyi değerlendirmiştir.

* Osman Bey, ilk zamanlarda Ertuğrul Gazi'nin Rum tekfurlarıyla iyi geçinme siyasetine devam etmiş ve bu sayede beyliği güçlendirmeyi amaçlamıştır.

* Osmanlıların kurulduğu Bitinya Bölgesi'nde, Bilecik ve İnegöl tekfurları ön plana çıkmıştır. Osmanlılar, sorun yaşadıkları İnegöl tekfuruna karşı Bilecik tekfuru ile iyi geçinmeye çalışmıştır. Harman kaya Tekfuru Köse Mihal ile dostluk ilişkileri geliştirmiştir

- * İnegöl **tekmur**unun düşmanca hareketleri nedeniyle Osman Bey, bir gece baskını ile İnegöl tekfuruna ait Kulaca Hisar'ı ele geçirmiştir.
- * Karaca hisar fethinden sonra burayı merkez yapan Osmanlılar, aşiret yapısından devlet olma yolunda önemli bir adım atmıştır. Şehirdeki kilise, camiye çevrilmiş ve ulemadan Dursun Fakih buraya ilk Osmanlı kadısı olarak tayin edilmiştir. Ayrıca şehirde bir pazar kurularak vergi alınmaya başlanmıştır.
- * Karaca Hisar'ın fethinden sonra Osman Gazi, başlangıçta takip ettiği barışçı ilişkiler kurma politikasından vazgeçerek sistemli bir şekilde fetih hareketlerine girişmiştir.

Osman Bey'in fetih politikası:

Osman Bey, gelişigüzel bir fetih yolu takip etmemiş ve **fethlerini iki aşamada gerçekleştirmiştir.**

Öncelikle fethetmek istediği bölgenin yollarını ve çevresini kontrol altına almış ve tepki çekmeden hedefini çevrelemeye çalışmıştır.

İkinci aşamada ise asıl hedef, üzerine gitmiş ve bölgenin fethedilmesini sağlamıştır.

* Fetihlerden önce bölge halkı ile doğrudan irtibata geçmiş ve onlara Osmanlı yönetimini benimsetmeye çalışmıştır.

* 14. yüzyılın başlarından itibaren Bizans sürekli güç kaybetmiş, sınırında kurulan Osmanlı Beyliği ise gün geçtikçe kuvvetlenmiştir.

* **Bizans'ın Anadolu'daki siyasi gücü zayıflasa da bölgedeki Rum varlığı devam etmiştir.**

Fethettikleri bölgelerdeki yerli halka karşı iyi davranan Osmanlılar; gayrimüslimleri yerlerinden çıkarmamış, onların bölgelerine zarar vermemiş, onları himaye ederek vergiye bağlama yoluna gitmiştir.

Bununla birlikte Anadolu'nun içlerinden gelen Türkmenler de yeni fethedilen yerlere yerleştirilmiştir. Böylece bölgenin Türkleşmesi ve Müslümanlaşması sağlanmıştır.

İlk Osmanlı Fetihleri

Osman Bey'in giderek güçlenmesi Bizans tekfurlarını rahatsız etmeye başladı.

Tekfurlar, Osman Bey'i ortadan kaldırmak istiyorlardı.

Durumu öğrenen Osman Bey, 1298'de Yar hisar ve Bilecik'i fethetti. Bilecik, beyliğin yeni merkezi oldu.

Bilecik'teki demir madeni sayesinde ordusunun silah ihtiyacını karşıladı.

Osmanlılar, bu fetihlerin gerçekleştiği dönemde Türkiye Selçuklularına bağlı bir beylikti.

Ancak; III. Alâeddin Keykubat'ın İlhanlılar tarafından tahttan indirilerek İran'a götürülmesi Anadolu'da iktidar boşluğu meydana getirdi.

Bu durumdan faydalanan **Osman Bey, 1299'da bağımsızlığını ilan etti.**

Osman Bey, Türk töresinde olan **“fetheden fethettiği yerin sahibidir”** anlayışına dayanarak elde edilen yerleri kardeşi, oğulları ve arkadaşlarına dirlik olarak verdi.

Bafeon (Koyunhisar Savaşı) (1302)

Bizans ile yapılan ilk savaştır.

* Bursa tekfurunun öncülüğünde birleşen Rum tekfurları, Bizans'tan aldıkları yardımla harekete geçtiler.

* **Yapılan ilk Osmanlı-Bizans savaşını Osmanlılar kazandı.**

* **Koyunhisar Savaşı'nın kazanılmasıyla Bursa'nın üç tarafı Osmanlı topraklarıyla çevrildi.**

* **İzmit yolu Türklere açıldı.**

Bursa'nın Fethi (1326)

- * Osman Gazi ile başlayan Bursa kuşatması, tekfurun şehri teslimiyle son buldu (1326).
- * Kuşatma sırasında vefat eden Osman Bey'in yerine oğlu Orhan Bey geçti.
- * Daha sonra Bursa, başkent yapıldı.
- * Bursa'nın fethi ile Akça Koca, Kara Mürsel, Gazi Abdurrahman gibi akıncı beyleri, Kandıra, Gebze, Samandıra ve Aydos kalelerini ele geçirdiler.

Maltepe (Palekanon) Savaşı (1329)

- * Osmanlıların Kocaali Yarımadası'ndaki fetihleri ve İznik'i kuşatmaları üzerine Bizans imparatoru III. Andronikos karşı saldırıya geçti.
- * Osmanlılar, Bizans ordusunu büyük bir yenilgiye uğrattı.
- * İmparator, İstanbul'a kaçmak zorunda kaldı.

Haçlılarla yapılan ilk savaş.

İznik (1331) ve İzmit'in (1337) Fethi

- * Maltepe Zaferi'nden sonra İznik teslim oldu (1331).
- * Şehri teslim alan Orhan Bey, isteyenlerin şehirden ayrılabilceğini, isteyenlerin ise cizye (baş vergisi) ödeyerek şehirde kalabileceğini ve kendi din ve gelenekleriyle özgürce yaşayabileceğini bildirdi.
- * **İznik, Bizans'a karşı yapılacak fetihlerde üs olarak kullanılmak amacıyla merkez yapıldı.**
- * Daha sonra İzmit fethedildi (1337).

Balkanlardaki Gelişmeler Türklerin Rumeli'ye Geçişi

Bizans İmparatoru, Osmanlı Devleti'nden aldığı yardımlara karşılık Osmanlı Devleti'ne Gelibolu'daki **Cimpe Kalesi**'ni verdi. **Böylece Türkler Rumeli'de toprak sahibi olmuşlar ve Balkan fetihlerinde bu kaleyi üs olarak kullanmışlardır.**

Osmanlı Devleti'nin Rumeli'de Uyguladığı İskân ve İstimalet Siyaseti

Soru: Osmanlıların Balkanlarda takip ettikleri iskân politikasının temel amaçları nelerdir?

- * **Fethedilen yerlerin İslamlaşmasını-Türkleşmesini sağlamak**
- * **Göçmenleri yerleşik hayata zorlamak**
- * **Fethedilen yerdeki yerli halkın ayaklanma çıkarmasını önlemek**

SORU: Osmanlı Devleti'nin Fethettiği topraklarda İskan Siyaseti

- * **Anadolu'dan getirilen Müslüman-Türk halkı yerleştirir, bunun için özellikle konar-göçerleri tercih ederdi.**
- * Anadolu'dan Rumeli'ye götürülen halk, büyük yollar üzerinde bulunan ve askeri yönden önemli şehir ve kasabalara yerleştirilmiştir.
- * **Göçmenler, iskân yerlerine yakın bölgelerden seçilirdi.**
- * **İklim şartlarının aynı olmasına dikkat edilirdi.**
- * **Göçmen aileler seçilirken özellikle anlaşmazlık içinde olan ailelerden birisi seçilirdi. Bundaki amaç kan davalarını engellemektir.**
- * **Göç eden ailelere toprak verilir ve bir süre vergi alınmazdı.**
- * **Göç edenler yeni yerleşim yerlerini terk edemezlerdi.**
- * **Fethedilen yerlerdeki yerli halktan ayaklanma çıkarma ihtimali olanlar başka yerlere göç ettirilirdi.**
- * **Bir yerden göçmen alınırken o yerin üretim ve düzeninin bozulmamasına dikkat edilirdi.**

Bu sistemin amacı; fethedilen yerlerde Türk nüfusunu arttırmak ve Türk kültürünü yaymaktır.

Osmanlı Devleti'nin İskân politikasının sonucunda;

- * **Balkanların Türkleşmesi ve bölgede Türk kültürünün yerleşmesi sağlanmıştır.**
- * **Geride düşman kuvveti bırakılmadığı için Osmanlıların Rumeli'de güvenle ilerlemesi sağlanmıştır.**

İskân VE İSTİMALET SİYASETİ: * Anadolu'daki yurtsuz Türkmenlere yeni yurtlar bulunmuştur.

* Osmanlılar Balkanlarda ele geçirdikleri yerlerde halka hoşgörülü ve adaletli davranmışlar, halkın inançlarına, geleneklerine, dillerine ve kutsal saydıkları değerlere dokunmamışlardır. Osmanlı

Devleti'nin bu şekilde davranması Balkanlara yerleşmesini ve ele geçirdiği topraklarda tutunmasını kolaylaştırmıştır.

Osmanlı Devleti'nin Balkanlarda Genişlemesi ve Haçlı Seferleri'nin Başlaması
XIV. yüzyılın ikinci yarısından itibaren Türklerin Balkanlara yerleşmeye başlaması üzerine Balkan uluslarının birleşerek Osmanlı Devleti'yle yaptığı savaflara Haçlı Savafları denilmiştir.

XIV. ve XV. yüzyıllarda Haçlı Seferlerinin düzenlenmesinde;

- * Türklerin Balkan topraklarından atılmak istenmesi
- * Papa'nın Hristiyan dünyasını Türkler üzerine kışkırtması
- * Türkler karşısında başarısız olan Bizans İmparatorluğu'nun Hristiyan dünyasından yardım istemesi gibi sebepler etkili olmuştur.

Osmanlılarla yapılan Haçlı Savaflarına Macarlar, Sırp, Bulgarlar, Eflaklılar, Bosnalılar gibi uluslar katılmıştır.

Cimpe Kalesi'nin Alınması (1353)

* **1341'de Bizans'taki karışıklıklar sırasında tahta geçmek isteyen Kantakuzen, Orhan Bey'den yardım istedi.**

* **Orhan Bey, bu durumun Osmanlıların Rumeli'ye geçişlerini kolaylaştıracağını düşünerek Kantakuzen'e yardım gönderdi.**

* İmparator Kantakuzen, Balkanlarda çıkan ayaklanmalarda Sırp ve Bulgarlara karşı Osmanlılardan tekrar yardım istedi.

* Orhan Bey, oğlu Süleyman Paşa'yı yardıma gönderdi.

* İmparator, bu yardımın karşılığı olarak Çimpe Kalesi'ni Osmanlılara verdi (1353).

* **Çimpe Kalesi, Osmanlılar için Balkan fetihlerinde üs olarak kullanıldı.**

* 20.000 kişilik bir kuvvetle Rumeli'ye geçen Süleyman Paşa, Gelibolu, Tekirdağ, Bolayır, Malkara, Çorlu ve Lüleburgaz'ı fethetti.

* **Osmanlılar, bu fetihlerle Bizans'ın Balkanlarla olan bağlantısını kesmeye çalışmıştır.**

Edirne'nin Fethi (1362)

* **Osmanlı Devleti'nin Balkanlarda ilerleyebilmesi için öncelikle Edirne'nin alınması gerekiyordu.**

* Orhan Bey, Edirne'nin fethi için hazırlıklar yaparken vefat etti (1362).

* Orhan Bey'in ölümüyle yerine oğlu Şehzade Murat geçti.

* Orhan Bey'den sonra padişah olan I. Murat, ilk iş olarak Bizans'a Balkanlardan gelebilecek yardımları engellemek için önemli yolları ele geçirdi.

* **Daha sonra Osmanlılarla Haçlı ordularının yaptığı ilk savaş olan [Sazlı dere Savaşı](#) ile [Edirne fethedildi \(1363\).](#)**

* Edirne, başkent yapıldı.

* **Edirne, Filibe ve Gümölcine'nin alınmasıyla Bizans'ın Sırp ve Bulgar devletleriyle karadan bağlantısı kesildi.**

* **Ayrıca; Balkanların kapısı Osmanlılara açılmış oldu.**

* **Bu durum, Osmanlılara karşı Haçlı ittifaklarının kurulmasına sebep oldu.**

* Rumeli'de daha önce fethedilen yerlerin Bizans tarafından geri alınması üzerine, I. Murat, Lala Şahin Paşa ile sefere çıkarak; Lüleburgaz, Dimetoka, Kırklareli ve Çorlu'yu fethetti.

Osmanlı Devleti, fethedilen toprakların sadece askerî önlemlerle elde tutulamayacağını düşünerek, imar ve iskân faaliyetlerini başlattı.

Fethedilen yerlere Türk-İslam kimliği kazandırmak için buralarda Türk nüfusu artırmaya önem verildi.

Anadolu'dan göç ettirilen Türkler Balkanlara yerleştirildi.

Sıprıncı Savaşı (1364)

* Edirne ve Filibe'nin Osmanlıların eline geçmesiyle, Papa V. Urban'ın teşvikiyle Avrupa'da bir Haçlı

ordusu oluşturuldu.

* Macar Kralı Layoş komutasındaki Haçlı ordusunu, Hacı İlbey liderliğindeki bir akıncı birliği ani bir baskın sonucu yok etmiştir.

* Bu zaferle, Balkan Devletleri üzerindeki Macarların etkisi kırılmış, Türklerin Balkanlardaki ilerlemeleri hız kazanmıştır.

Cirmen Savaşı (1371)

* Sıprınıdığı yenilgisini telafi etmek isteyen Sırp lar, Osmanlı kuvvetlerine karşı harekete geçti.

* Çirmen’de yapılan savaşı, Osmanlı ordusu kazandı.

* **Rumeli’nin büyük kısmı Türklerin eline geçti.**

* Makedonya’nın fethi kolaylaştı.

* Sırp ve Bulgar krallıkları Osmanlı üstünlüğünü tanıdı.

Ploşnik Bozgunu (1387)

* Balkanlarda yeni fetihler yapan Lala Şahin Paşa komutasındaki Osmanlı akıncıları, Sırp ve Bosna ordusu tarafından pusuya düşürüldü, büyük kayıplar verildi.

* Bu olaydan sonra Balkanlarda Haçlı ittifakı güçlendi.

* Çandarlı Halil Hayrettin Paşa komutasındaki Osmanlı ordusu Şumnu, Tırnova ve Silistre’yi aldı.

Kosova Savaşı (1389)

* Osmanlıların Balkanlarda ilerleyişini durdurmak için Sırp Kralı Lazar’ın öncülüğünde Haçlı ittifakının kuruldu.

* Savaş, Osmanlı ordusunun zaferiyle sonuçlandı.

* Murat, savaş alanını gezerken bir Sırp askeri tarafından şehit edildi.

* **Bu zaferle, Balkanların Türk yurdu olduğu kanıtlandı. (II. KOSOVA SAVAŞI)**

* Sırp lar, Osmanlı egemenliğine girdiler.

* Murat’ın şehit olmasıyla yerine oğlu Bayezid geçti.

* **Savaşlardaki ustalığından ötürü ona “Yıldırım” dendi.**

* Yıldırım Bayezid, Eflak’ı Osmanlı Devleti’ne bağladı.

* Osmanlı akıncıları, Macar Kralı Sigismund’u mağlup ederek; Arnavutluk ve Karadağ’ın Osmanlı üstünlüğünü kabul etmesini sağladılar.

İstanbul’un Kuşatılması

* Bizans’ın Osmanlı Devleti’ne karşı Avrupalı devletleri kışkırtması ve Karamanoğulları Beyliği ile ittifak halinde olması üzerine Yıldırım Bayezid, İstanbul’u kuşattı.

* Niğbolu Savaşı sebebiyle kuşatmaya kaldırıldıysa da savaş sonrası tekrar İstanbul tekrar kuşatıldı.

* **Bizans’a Karadeniz’den gelebilecek yardımları engellemek amacıyla Anadolu Hisarı yaptırıldı.**

* Ancak, Osmanlı toplarının Bizans surlarını yıkması mümkün değildi.

* Ayrıca, Anadolu’da ve Rumeli’de karışıklıklar çıkmıştı.

* **Bu sebepler üzerine kuşatma kaldırıldı.**

* Yıldırım Bayezid, İstanbul’u 1400 yılında ikinci kez kuşattı.

* **Bu kuşatma, doğuda Timur tehlikesinin görülmesi üzerine kaldırıldı.**

* Buna rağmen, Bizans’la şartları iyi olan bir antlaşma imzalandı.

Bu antlaşmaya göre:

* İstanbul’da bir Türk Mahallesi kurulacak ve bir cami yaptırılacak.

* İstanbul’da Türklerin davalarına bakmak için bir kadı görevlendirilecek.

* Bizans, her yıl Osmanlı Devleti’ne vergi verecek.

Niğbolu Savaşı (1396)

* Yıldırım Bayezid’in 1393’te Bulgar Krallığı’nı ele geçirmesi ve İstanbul’u kuşatması üzerine Avrupa’da yeni bir Haçlı ittifakı oluşturuldu.

* Macar, Fransız, Alman, İngiliz, Polonya ve Venedik ordularından oluşan Haçlıların, Niğbolu Kalesi’ni kuşatması üzerine, Yıldırım Bayezid, İstanbul kuşatmasını kaldırarak, Niğbolu önlerine geldi ve Haçlı ordusunu yendi.

* **Niğbolu Zaferi sonucunda;**

* **İslâm halifesi, Yıldırım Bayezid'e Sultan-ı İklim-i Rum unvanını verdi. Böylece, Osmanlıların İslâm dünyasındaki etkinliği ve saygınlığı arttı.**

* Osmanlı Devleti'nin Avrupa üzerindeki baskısı arttı.

* Macarlar, etkisiz hale getirildi.

* **Eflak ve Boğdan prensleri, Osmanlı üstünlüğünü tanıdı.**

* **Balkanların güvenliğini sağlayan Yıldırım Bayezid, Anadolu Türk birliğini sağlamak için Anadolu'ya yöneldi.**

Soru: Osmanlı Devleti'nin Anadolu'da Türk Siyasi Birliğini Sağlama Faaliyetleri nelerdir?

* Bizans sınırında küçük bir uç beyliği olarak ortaya çıkan Osmanlılar, ilk dönemlerinde **Anadolu'daki diğer beylikler ile iyi geçinme siyaseti benimsemiştir.**

Osmanlılar gerek izledikleri bu siyasetle gerekse Bizans'a karşı girişilen gaza mücadelesiyle diğer beyliklerden farklı bir yerde olmuştur.

* **Batı Anadolu'da, Germiyanogluları'nın üstünlüğünü kaybetmeye başlamasıyla birlikte Karamanoğulları kendilerini Türkiye Selçuklularının vârisi olarak görmüştür.** Fakat Osmanlılar, gaza siyaseti sayesinde, diğer beyliklerin ve Türkmenlerin takdirini toplamıştır.

* **Bizans'a karşı kazanılan zaferler, Osmanlıların itibarını yükseltmiştir.**

* **Anadolu'da Türk birliğinin sağlama çabaları Orhan Bey zamanında başlatılmıştır.**

* **Bu amaçla; ilk olarak Karesioğulları Beyliği Osmanlı topraklarına katıldı.**

* **Murat döneminde, Anadolu Türk birliğini sağlamada barışçı bir politika izlendi. Diğer beyliklerle siyasette ilk aşama, I. Murad zamanında "vassallık" şeklinde Batı Anadolu beyliklerini Osmanlı himayesine almak olmuştur.**

* **I. Murat'ın oğlu Bayezid'le Germiyanoglu Süleyman Şah'ın kızını evlendirdi. Kütahya, Tavşanlı, Emet ve Simav'ı çeyiz olarak Osmanlılara verdi.**

* Hamitoğulları'ndan Akşehir, Isparta, Yalvaç, Beyşehir ve Seydişehir para karşılığı satın alındı.

* **Anadolu Türk birliğini sağlamak için Yıldırım Bayezid zamanında başlayan ikinci aşamada ise Batı Anadolu beylikleri doğrudan merkeze bağlanmış ve eski beyler tasfiye edilmiştir.**

* Vassallık statüsü ile Osmanlı'ya bağlı beyler, I. Kosova Savaşı'nda yardımcı kuvvetler göndermişse de I. Murad'ın şehadeti sonrası Karamanoğulları'nın harekete geçmesi, beyliklere yönelik bu politikada köklü değişikliğe neden olmuştur.

* **Sonuçta, 1389-1390 yıllarında Saruhan, Aydın, Menteşe, Hamit, Germiyan beylikleri doğrudan Osmanlı hâkimiyetine girmiştir.**

* Karamanoğulları ve Candaroğulları ile Kadı Burhaneddin Devleti baskı altına alınmış ve Yeşilirmak Vadisi'nde mahallî beyler de Osmanlı hâkimiyetini tanımıştır.

* **Beylik topraklarını birer birer Osmanlı sancağı hâline getirmeye başlayan Yıldırım Bayezid, eski beylere Osmanlı tımar sistemi içerisinde geçinebilecekleri mülk topraklar da vererek tepkileri azaltmayı ve bir denge unsuru oluşturmayı da ihmal etmemiştir.**

* Yıldırım Bayezid, 1399'da Memluklere bağı olan Dulkadiroğluları Beyliği'nden Malatya, Besni, Darende ve Elbistan'ı aldı.

* Sınırlar, Orta Fırat'a kadar genişledi. Bunun üzerine, Osmanlıların Memluklerle arası açıldı.

* Anadolu'da Timur tehlikesinin başladığı sırada yaşanan bu gerginlik, Osmanlıların aleyhine oldu.

* Ankara Savaşı'nda Memlukler, Osmanlı Devleti'ne destek vermedi.

SORU: Anadolu beyliklerinin Osmanlı Devleti'ne katılmasıyla;

* Anadolu'da Türk siyasal birliği kurulmuştur.

* Marmara, Ege, Akdeniz ve Karadeniz sahillerinin bir bölümü Osmanlıların eline geçmiş, Osmanlı denizciliği güçlenmiştir.

* Adalar Denizi'ndeki gaza faaliyetlerini Osmanlılar üstlenmiştir.

Türk Devletlerinin Liderlik Mücadelesi

* Türk hükümdarlarının, dünyadaki diğer devlet ve milletleri hâkimiyeti altına alarak yönetmesi fikrine "**Türk Cihan Hâkimiyeti Mefkûresi**" denmiştir.

* Türk tarihinde, devlet kurma ve yönetme yetkisinin ilahi olarak hükümdara verildiğine inanılmış ve buna **kut inancı** denmiştir.

* **Oğuz Kağan Destanı ve Kök Türk Kitabelerinde** de geçen **kut inancı** gereği, Türk kağanının sadece Türklerin değil tüm dünyanın hükümdarı olduğuna inanılmış ve fetihler de bunun için gerçekleştirilmiştir.

* **Türk Cihan Hâkimiyeti Mefkûresi**, İslamiyet'in kabulünden sonra Nizam-ı Âlem fikri ile birleşerek Osmanlı Devleti tarafından ileri seviyeye taşınmıştır.

* Türklerde hiçbir devirde önemini yitirmeyen bu ideal, Osmanlı Devleti'nin Kuruluş Devri'nde Yıldırım Bayezid ile Timur'u karşı karşıya getirmiştir.

* Timur, Anadolu'ya gelmeden önce Karadeniz'in kuzeyine seferler düzenleyerek Altın Orda Devleti'nin parçalanmasına neden olmuştur.

* Cengiz Han'ın torunu Batuhan tarafından kurulan Altın Orda Devleti, Rus Knezlikleri'nin Karadeniz'e inmesini engelliyordu.

* Altın Orda Devleti'nin yıkılmasıyla Rusların, güney ve doğuya yayılmasının önü açılmış ve zamanla Moskova Knezliği güçlenerek Rus Çarlığı hâline gelmiştir.

Ankara Savaşı (1402)

Ankara Savaşı'nın yapılmasında;

* Topraklarını kaybeden Anadolu beylerinin Timur'a sığınarak Osmanlı Devleti'ne karşı kışkırtmaları

* Yıldırım Bayezid'in Timur'dan kaçan Bağdat ve Karakoyunlu hükümdarlarını himaye etmesi

* Çin üzerine sefere çıkmaya hazırlanan Timur'un arkasında güçlü bir Osmanlı Devleti'nin kalmasını istememesi

* Doğu – Batı ticaret yollarını ele geçirmek isteyen Timur'un Anadolu'ya girerek Erzincan ve Sivas'ta

katliam yapması gibi sebepler etkili olmuştur.

1402 yılında Ankara yakınlarında yapılan savaşı Timur kazanmıştır.

Ankara Savaşı'nın Sonuçları

* Savaşı kazanan Timur, Anadolu beyliklerinin topraklarını tekrar eski sahiplerine geri vermiştir. Böylece, Yıldırım Bayezid'in Anadolu'da önemli ölçüde kurduğu siyasi birlik Timur tarafından bozulmuştur. Timur bu davranışıyla Anadolu'da güçlü bir devletin bulunmasını engellemeyi amaçlamıştır.

Osmanlı Devleti'nin batı yönündeki ilerleyişi bir süre durmuştur.

Dolayısıyla Bizans İmparatorluğu'nun yıkılması gecikmiş ve Balkanlarda Osmanlı hâkimiyeti sarsılmıştır.

* Timur'un Anadolu'dan çekilmesinden sonra Osmanlı Devleti'nde Yıldırım Bayezid'in oğulları arasında taht kavgaları başlamıştır. Osmanlı tarihinde "Fetret Devri" olarak bilinen ve 11 yıl süren bu dönemde Osmanlı Devleti dağılmakla karşı karşıya kalmıştır.

Fetret Devri (1402 – 1413)

Osmanlı tarihinde Ankara Savaşı'ndan sonra padişahsız geçen 11 yıla (1402 – 1413) Fetret Devri denilmiştir.

Fetret Devri'nde yaşanan taht kavgaları Osmanlı Devleti'ni maddi-manevi zarara uğratmıştır. Ancak, Osmanlı Devleti kurmuş olduğu sağlam devlet örgütü ve güçlü sosyal kurumlar sayesinde tamamen parçalanıp dağılmaktan kurtulabilmiştir.

SORU: Osmanlı Devleti'nin Fetret Devri'nde taht kavgalarına ve zayıflamasına rağmen Balkanlarda tutunabilmesinde;

* Tımar sisteminin ve planlı şekilde iskân politikasının uygulanması

* Timur'un Osmanlı ordusunu tamamen imha edememesi

* Avrupa'daki "Yüzyıl Savaşları"

* Osmanlıların Balkanlarda takip ettiği hoşgörülü ve adaletli politikanın Balkan halkını memnun etmesi gibi sebepler etkili olmuştur.

Anadolu'da Siyasi Birliğin Yeniden Sağlanması

* Celebi Mehmet, ikinci kez Anadolu Türk birliğini kurma çalışmalarını başlattı ve Saruhanlılarını ortadan kaldırdı.

* Aydınöğullarından İzmir'i aldı.

* Karamanoğullarıyla mücadele etti; Akşehir, Beyşehir ve Seydişehir'i alarak onları barışa zorladı.

* Menteşeoğulları ve Teke oğulları da Osmanlılara bağlılık bildirdiler.

* Osmanlılar, doğuda Akkoyunlu ve Karakoyunlu devletleriyle komşu oldular.

Şeyh Bedrettin İsyanı

* Celebi Mehmet döneminde meydana gelen bir isyandır.

* Şehzade Musa'nın kazaskerliğini yapan daha sonra İznik'te göz hapsinde tutulan medrese âlimi Şeyh Bedrettin, Rumeli'ye geçmiş; ortak mülkiyet ve eşitliği savunma iddiasıyla isyan etmiştir.

* İsyan bastırılmış, Şeyh Bedrettin öldürülmüştür (1420).

* Dinî olmaktan öte, daha çok sosyal içerikli bir ayaklanmadır.

Şehzade Mustafa İsyanı

* Timur'un beraberinde Semerkant'a götürdüğü Şehzade Mustafa, Timur'un ölümünden sonra Anadolu'ya dönerek Bizans'ın desteğiyle isyan etmişse de mağlup olarak Bizans'a sığınmıştır.

* Mehmet Çelebi'nin ölümünden sonra tekrar isyan eden Mustafa Çelebi'nin isyanını II. Murat bastırmıştır.

Balkanlarda Osmanlı Hâkimiyetinin Güçlenmesi

* Mehmet Çelebi, Anadolu'da Türk birliğini büyük ölçüde sağladıktan sonra, Balkanlarda Osmanlı otoritesini güçlendirmek için harekete geçti.

* **Erdel, Macaristan ve Mora'ya akınlar yapıldı.**

* **Eflâk ve Bosna'da Osmanlı egemenliği kuruldu.**

* Osmanlı'daki taht kavgalarından faydalanan Venedik, Dalmaçya kıyılarına yayılmıştı.

* **Venediklilerle ilk deniz savaşı yapıldı (1416).**

* Bu tarihten itibaren denizlerde Osmanlı-Venedik rekabeti arttı.

* Bu mücadele, 1430 yılına kadar sürdü.

Sonuçta;

Selanik, Yanya ve Serez Osmanlı topraklarına katıldı.

* Arnavutluk'ta Osmanlı yönetimi oluşturuldu.

* Venedik'le barış yapıldı.

* Osmanlı Devleti'nin Balkanlardaki ilerlemesinden rahatsız olan Bosna Krallığı, Sırp Krallığı, Macar Krallığı ve Eflak Prensiği Osmanlı'ya karşı birlik oluşturdular.

* Bu arada Macar Kralı'nın ölmesini fırsat bilen II. Murat, bazı kaleleri ele geçirdi.

* Bu kalelerden biri de Sırlara ait Semendire Kalesi'ydi.

* Daha sonra Anadolu'ya dönen II. Murat, Balkan devletleriyle ittifak kuran **Karamanoğulları** isyanını bastırdı.

Edirne-Segedin Antlaşması (1444)

* Karamanoğulları isyanını bastıran II. Murat, tekrar Balkanlar üzerine sefere çıktı.

* Belgrat hariç tüm Sırbistan'ı ele geçirdi.

* Osmanlı akıncılarının Erdel voyvodası Hunyadi Yanoş'a yenilmesi Avrupalıları cesaretlendirdi.

* Osmanlılar karşı yeni Haçlı ittifakı kuruldu.

* Murat, Haçlılarla yapılan savaşı kaybedilmesi ve aynı anda Karamanoğulları sorunuyla uğraşılmasından dolayı barış istedi.

* 1444'te Edirne Segedin Antlaşması imzalanmıştır.

Buna göre;

* İki taraf arasında 10 yıl savaş yapılmayacak.

* Tuna nehri sınır kabul edilecek.

* Sırbistan yeniden kurulacak, fakat Osmanlı'ya vergi verecek

* Eflak Macaristan'a bırakılacak, fakat Osmanlı'ya vergi verecektir.

* Balkanlarda Osmanlı aleyhine imzalanan ilk antlaşmadır.

* Balkanlarda güvenliği sağlayan ve Karamanoğulları ile arasındaki sorunu barış yoluyla halleden II. Murat, tahttan kendi isteğiyle çekilerek 12 yaşındaki oğlu II. Mehmet'i tahta geçirmiştir.

Varna Savaşı (1444)

- * Osmanlı tahtında küçük bir çocuğun bulunmasını fırsat bilen Haçlılar, Edirne-Segedin Antlaşması'nı bozarak harekete geçtiler.
- * Yaklaşan tehlike üzerine II. Murat tekrar tahta geçti.
- * 1444'te Osmanlı ordusu, Haçlı ordusunu büyük bir yenilgiye uğrattı.
- * **Varna Zaferi'yle, Osmanlı Devleti'nin Balkanlarda daha önce aldığı yenilgilerin etkisi ortadan kalktı ve Balkanlarda Osmanlı etkisi daha da arttı.**

Kosova Savaşı (1448)

- * II. Murat Varna Zaferi sonrası, Rumeli'deki ilerleyişini sürdürürken Arnavutluk'ta İskender Bey isyan etti.
- * Osmanlıların bu isyan ile uğraşmalarını fırsat bilen Avrupalılar, Varna yenilgisinin intikamını almak ve Osmanlıların Balkanlardaki ilerleyişini engellemek için yeni bir Haçlı ittifakı oluşturdular.
- * Hunyadi Yanoş komutasındaki Haçlı ordusu, Kosova'da yapılan savaşta Osmanlılara mağlup oldu.
- * **Osmanlılar bu zaferle; Balkanlardaki hâkimiyetini pekiştirdi.**
- * **Balkanlarda Osmanlı hâkimiyetini engelleyebilecek bir güç kalmadı.**
- * **Haçlılar uzun yıllar Osmanlı Devleti'ne saldırıya cesaret edememişler ve Türklerin Avrupa'daki hâkimiyet alanları sürekli genişlemiştir.**

(<https://t.me/tarihogretmeni>)

Telegram Kanal Linkimizdir

HAZIRLAYAN

CENAN ŞİRİN

III. ÜNİTE

DEVLETLEŞME SÜRECİNDE OSMANLI SAVAŞÇILARI VE ASKERLERİ

3. ÜNİTE

DEVLETLEŞME SÜRECİNDE OSMANLI SAVAŞÇILARI VE ASKERLERİ

Osmanlı Devleti'nin kuruluş aşamasında düzenli bir ordusu yoktu.

Osmanlı Beyliği, sefere çıkmadan önce birçok Türkmen aşiretine duyuruda bulunur ve sefer için asker toplardı.

- Genelde gazilerden oluşan ve tamamı atlı olan aşiret kuvvetleri yanında cihat amacıyla İslam dini uğruna, Gaziyân-ı Rum, Ahiyânı Rum ve Abdalân-ı Rum ve Bacıyanı Rum adları altında teşkilatlanmış zümreler de savaşa katıldılar.

Abdal Murad, Abdal Musa, Alaca Hırkalı, Geyikli Baba Barak Baba, Karaca Ahmet, Selahaddin Buhari gibi dervişler bu fetihlerde başrolü oynayanlar arasındaydı.

- Dervişler, fetih ve iskândan başka, fethedilen bölgelerin İslamlaşmasında da oldukça etkili oldu.
- Osmanlı, fetih hareketleri içinde “alplik ve gazilik” son derece önemli bir yere sahipti.

Alp; cesur, yiğit, kahraman demektir.

Alpler, Türk milletinin içinden çıkmış yiğitlik ve cesaretleri ile tanınmış gönüllü askerlerdi.

Eski Türk devletlerinde bilinen en eski unvan ismin önüne sıfat olarak getirilen “Alp” unvanıydı (Alp Er Tunga, Alp Tigin, Alp Arslan gibi.).

Eski Türk devletlerinin kuruluşunda etkili olan Alplar, İslami devir Türk devletlerinde Alp Gaziler olarak misyonlarını devam ettirdiler.

Osmanlı Devleti'nin kuruluşu aşamasında Turgut Alp, Konur Alp, Saltuk Alp, Hasan Alp gibi alplar önemli görevler üstlendiler.

Bunlar bazen tek bazen de hep birlikte meydan savaşlarına, büyük bir hisarın zaptına, bazen bir kalenin muhasarasına katıldılar.

İLK DÜZENLİ OSMANLI ORDUSUNUN KURULMASI

Nedenleri:

- Çünkü devlete bağlı olmayan aşiret kuvvetleri arasında belli bir düzen ve koordinasyon yoktu.
- Savaşa karar verdiği zaman, bu grupların toplanması ve sevkıyatı oldukça sorun yaratıyordu.
- Ayrıca savaş öncesi ve sırasında disipline edilmeleri oldukça zordu.

İlk düzenli birlikler Orhan Gazi zamanında, Bursa'nın fethinden sonra oluşturuldu. Bursa Kadısı Candarlı Kara Halil'in önerisiyle yaya (piyade) ve müsellemler (atlı) askerî birlikleri kuruldu.

Yaya ve müsellemler ilk aşamada sağlıklı ve güçlü Türk gençlerinden 1000 yaya, 1000 de atlı askerden kuruldu. Yaya ve müsellemler, ücretli asker sınıfındaydı.

Yaya ve müsellemler, sefer sırasında belli bir ücret alıyor, barış zamanında ise kendilerine tahsis edilen arazileri ekip biçiyorlardı. Ancak bunun karşılığında belirli vergilerden muaf tutuluyorlardı.

Osmanlı Beyliği, diğer Türkmen beyliklerinden daha önce düzenli askerî birlikler kurarak hem devletleşme yolunda hem de fetih hareketlerinde ön plana çıktı.

Yaya ve müsellemler, XV. yüzyılın ortalarına kadar savaflara fiilen katılarak Osmanlı ordusu içerisinde önemli bir güç oluşturdular.

XV. yüzyıl ortalarından sonra yaya ve müsellemler daha profesyonel bir ordu niteliğinde olan Kapıkulu Ocaklarının kurulmasından sonra tersanelerde, maden ocakları ve kale inşaatlarında çalıştırılmak üzere geri hizmet birlikleri arasına alındılar.

TIMAR SİSTEMİ VE ÖZELLİKLERİ

- **Osmanlı toplumu sosyal bakımdan yönetenler (askerîler) ve yönetilenler (reaya) olmak üzere ikiye ayrılırdı,** ancak sınıf ayrımı söz konusu değildi. Devlete hizmet karşılığı reayadan askerî sınıfa geçmek mümkündü.

Osmanlı Devleti'nde yönetenler (askerîler), padişahın kendilerine idari, askerî, adli ve dinî yetki tanıdığı devlet görevlilerinden oluşurdu. Askerî sınıf reaya gibi vergi yükümlüsü değildi.

- Osmanlı Devleti'nde yönetenler grubunda yer alan **seyfiye (kılıç sahibi)** anlamına gelirdi ve askerî sınıfı temsil ederdi.
- Divandaki temsilcileri **vezir-i azam, vezirler ve kaptanıderya idi.**
- Taşradaki temsilcileri ise **beylerbeyi, sancak beyi** gibi üst düzey askerî yöneticilerdi.

TIMAR SİSTEMİ

Osmanlı Devleti, Anadolu ve Rumeli'de fethettiği toprakları devlete bağlı arazi olarak **tahrir defterlerine kaydetmek suretiyle tabulaştırırdı.**

- **Tahrir defterlerine kaydedilen bu araziler, mirî yani devlet arazileri olarak adlandırıldı.**

Osmanlı Devleti, bu mirî arazileri **dirlik adı verilen** bölümlere ayırırdı. Bu dirlikler, üzerinde yaşayan çiftçiler, toprağı ekip biçer ve vergi öderlerdi.

Tımar sistemine göre devlet, kendisine ait olan bu vergilerin toplama hakkını başta yönetenler (askerîler) olmak üzere savaflarda **üstün başarılar göstermiş olanlar** ile diğer devlet görevlilerine (kâtip, kadı vs.) bırakırdı.

Buna karşılık tımar sahipleri, tasarruf ettikleri yerin yıllık gelirine göre yeme, içme, silah ve at gibi her türlü ihtiyaçları kendilerine ait olmak üzere atlı askerler yetiştirirdi.

Tımar sahipleri bu hizmetlerine karşılık birçok vergiden de muaf tutulurlardı.

TIMAR SİSTEMİNİN FAYDALARI

-Osmanlı Devleti, tımar sistemi ile **devlet hazinesinden para ayırmadan Osmanlı ordusunun taşradaki en kalabalık grubu olan eyalet askerlerini oluşturmuştur.**

-Tarım arazilerinin sürekli işlenmesini sağlayarak **üretime süreklilik kazandırdı.**

-Toprak gelirleriyle memur maaşları karşılanmış, vergiler düzenli toplanmıştır.

-Tımar sistemi ile savafla hazır askerler (tımarlı sipahiler) yetiştirildi.

-Tımar sahipleri buldukları yerlerde güvenliği sağlayarak devlet otoritesini güçlendirdi.

-Bütün bunların yanında konar-göçer Türkmenlerin, büyük ölçüde yerleşik hayata geçmesi sağlandı ve yerli halka zarar vermeleri de önlendi.

TIMARLI SİPAHİLER

Tımarlı sipahiler, Osmanlı ordusunun en önemli ve en kalabalık atlı kuvvetleri idi.

Tımar sahiplerinin vergi gelirine göre beslemek zorunda oldukları bu atlı askerlere **“Cebelü”** de denirdi.

Tımarlı sipahileri, **has, zeamet ve tımar** sahipleri besledikleri için devlete ekonomik yönden yük olmazlardı.

-Devletten maaş almaz, ganimet elde etmezlerdi.

-Tımarlı sipahiler bağlı bulunduğu bölgede reayadan vergileri toplarlardı.

-Tımarlı sipahilerin yıllık gelirleri, **hizmet kıdemlerine göre bin ile yirmi bin akçe arasında olurdu.**

-**Tımarlı sipahiler, Türk ve Müslümanlardan oluşurdu.**

Eyaletlerdeki her sancağın tımarlı sipahileri bölüklere ayrılırdı.

Her bölüğün başında alay beyi, subaşı, çeribaşı, bayraktar ve çavuş denilen zabitler bulunurdu.

Her on bölük bir alay beyinin kumandası altındaydı.

Her alayda güvenlikten sorumlu olarak üç dört subaşı bulunurdu.

Subaşılardan barış zamanı en önemli görevleri, buldukları bölgenin asayiş ve huzurunu sağlamaktı.

Özürsüz olarak sefere katılmayan sipahinin dirliği elinden alınır, savaşlarda yararlık gösterenlerin dirliklerine ise zam yapılırdı.

Tımarlı sipahilerin onda biri, sefer esnasında buldukları bölgenin asayiş ve güvenliğini sağlar, sefere giden arkadaşlarının işlerini üstlenirlerdi.

Sefere çıkan sipahiler o kışı savaş bölgesinde geçirecekse, aralarından bazıları bölgelerine giderek arkadaşlarının tımar gelirlerini alıp getirirdi. Bunlara **“harçlıkçı” denirdi.**

Vefat eden tımarlı sipahinin dirliğinin bir kısmı, varsa oğluna; oğlu olmayanın tımarı ise alay beyi tarafından uygun birine verilirdi.

Tımarlı sipahiler, işlevsel ve hızlı olduklarından Osmanlı Devleti için oldukça önemli bir yere sahipti.

Bazı dönemlerde tımarlı sipahileri **Yeniçerilere karşı** denge sağlayan bir faktör olarak kullandı.

Osmanlı Devleti tımarlı sipahileri, merkezî otoritenin ve saltanatın alternatif koruyucuları olarak gördü.

YENİÇERİ OCAĞININ KURULMASI PENCİK-DEVŞİRME SİSTEMİ VE YENİÇERİLER

- Rumeli'deki toprakları genişlemeye başlayan Osmanlı Devleti, daha fazla askere ihtiyaç duydu.
- Batı yönünde süratle ilerleyen fetihlerin devamı için Anadolu'nun Türk ve Müslüman unsurlarının yanında hem Osmanlı saltanatını koruyacak hem de daima silah altında bulunacak bir asker ocağının kurulmasına karar verildi.
- **Bu amaçla savaşlarda elde edilen erkek esirlerin beşte biri (pencik) ile Hristiyan tebaasından devşirme sistemiyle oluşturulan yeni bir ordu kuruldu.**
- **I. Murad Dönemi'nde, Kazasker Çandarlı Halil Paşa'nın tavsiyesi ile kurulan Kapıkulu askerleri, piyadeler ve süvariler şeklinde iki kısma ayrılırdı.**

a) KAPIKULU PİYADELERİ

Acemi Ocağı

Acemi Ocağı, yeniçeri Ocağına asker yetiştirmek için **ilk olarak Gelibolu'da** kuruldu.

Acemi Ocağına iki şekilde asker alınırdu. Bunlardan biri savaşlarda esir edilen, genelde on sekiz yaşından küçük, ruhen ve bedenen sağlıklı gençlerin beşte birinin (pencik) vergi karşılığı devlet hizmetine alınması şeklinde oluşturulan **“pencik sistemi”**, diğeri ise **“devşirme sistemi”** dir.

Pencik, Farsçada 1/5 anlamına gelir.

Pencik Kanunu'na göre Osmanlı Devleti'nin fethettiği bölgelerden alınan esirlerin 1/5'i padişahın olurdu.

Devlet, esir başına 125 akçe paha biçerdi.

Devletin, Pencik Kanunu'yla komutan ve gazilerden topladığı köle başına düşen 25 akçe vergiye ise "pencik resmi" denirdi.

Pencik resmi altında toplanan esirlerden önce erkek olanları ayırırdı.

Sonra fiziksel durumlarına göre herhangi bir sakatlığı olmayan ve ileride Yeniçeri olması hedeflenenler "pencik oğlanı" olarak altı sınıfa alınır

Pencik oğlanlarından eli yüzü ve karakteri düzgün olanlardan bazıları sarayda "iç oğlanı" olarak alınarak saray eğitimine tabi tutulurlardı.

Geriye kalanlar ise Anadolu'da belli Türk çiftçilerinin yanına verilerek Yeniçeri olmadan önce Türk ve İslam kültürünü öğrenirlerdi.

Acemi Ocağına asker alınmasının diğer bir yolu da Devşirme sistemidir.

Genelde Rumeli'de Hristiyan tebaadan yapılan bu uygulamada öncelikle gönüllü olarak devşirilmek istenenlerin çocukları alınır.

Tek erkek çocuğu olan ailelerden devşirme yapılmazdı.

8 yaş altı ve 20 yaş üstü devşirilemez.

Devşirme olarak alınan çocuğun köyü, kazası, sancağı, baba ve anasının isimleri, doğum tarihi, eşkali bir deftere yazılırdı.

En az üç, en fazla sekiz sene eğitilen çocuklar Acemi Ocağına gönderilirdi.

Acemi Ocağında dinî, ilmî ve askerî eğitimden geçirilen devşirmeler "cıkma" veya "kapıya cıkma" adıyla yeniçeri ocağına alınırlardı.

Yeniçeri Ocağı

I. Murad Dönemi'nde bizzat padişahın hizmetinde bulunacak daimî ve profesyonel bir ordu kuruldu (1362).

Yeniçeri Ocağı, barış zamanlarında Edirne'de ve saray çevresinde dururdu.

İstanbul'un fethinden sonra İstanbul'da iki yeniçeri kışlası yapıldı. (İstanbul'daki kışlalardan biri Şehzade Camisi civarında, diğeri Aksaray tarafındaydı.).

Yeniçeriler başlarına börk denilen özel bir serpuş giyer; silah olarak da ok, yay, kılıç, hançer, balta; ateşli silahların yayılmasından sonra ise tüfek kullanırlardı.

Yeniçeriler savaşa padişahın yanında ve merkezde savaşır, üç ayda bir "ulufe" denilen maaş alırlar ve askerlikten başka bir işte çalışmazlardı.

Yeniçeri Ocağının en büyük komutanı "Yeniçeri ağasıydı.

Yeniçeri ağası ocakla ilgili işleri görmek üzere "Ağa Divanı" adı verilen bir divan kurar ve ocakla ilgili davaları dinlerdi.

Gulam sistemi

Osmanlı Devleti'nin uyguladığı devşirme sistemine benzer bir uygulama **önceki dönemlerde Abbasiler ve Selçuklular tarafından uygulanmıştı.**

"Gulam sistemi" adı verilen bu uygulamada, savaş esirleri arasından seçilenler ile bazı bölgelerden toplanan küçük yaşta çocuklar, yeteneklerine göre yetiştirilecekleri "gulamhane" denilen merkezlere getirilirdi.

En önemli Gulam yetiştirme merkezi ise saraydı. Burada askerî konuların yanında yönetim ve protokol kuralları ile ilgili eğitim de verilirdi.

Gulamların çoğunluğunu Türkler oluştururdu.

Halifenin veya Selçuklu sultanlarının özel muhafız ordusu olan Gulamlar aynı zamanda hükümdarla birlikte savaşa katılır ve olası ayaklanmaların bastırılmasında aktif rol oynarlardı.

Gulam sistemi ve Yeniçeri Ocağı

Osmanlı Devleti, yeniçeri olacak adayların belirlenmesi Gulam sistemine göre daha planlı bir şekilde yapıldı.

Öyle ki devşirilen çocukların her türlü özellikleri ve kişisel bilgilerini en ince ayrıntısına kadar devletin resmî kayıtlarına geçirildi.

Dönemin şartlarına göre profesyonel bir askerî yapıya kavuşturulan Yeniçeriler, Osmanlı merkezî devlet yapısını ve dolayısıyla da saltanatın devamlılığını güçlendirdi.

Osmanlı Devleti, Yeniçeriler sayesinde profesyonel ve daimî bir ordu kurdu.

Nitekim Yeniçeriler aldıkları eğitim ve disiplin sayesinde, dönemin Türk devletleri ile Avrupa ordularından askerî güç ve teşkilat açısından büyük ölçüde ayrıştı.

Osmanlı Devleti, aynı zamanda yeniçeriler sayesinde diğer Türk devletlerine ve Avrupa'ya karşı askerî ve siyasi üstünlük sağladı.

b) KAPIKULU SÜVARİLERİ

Kapıkulu süvarileri, merkez ordusunun en itibarlı atlı birlikleriydi.

İlk zamanlarda buraya nüfuzlu devlet adamlarının ve kumandanlarının çocukları alınırdı.

I. Murad Dönemi'nde Kapıkulu Süvarileri, devşirme sistemine dâhil olarak "sipahi" ve "silahtar" adıyla iki bölük şeklinde yeniden düzenlendi.

Daha sonraları **sağ ve sol ulufeciler ile sağ ve sol gariplerin** de ilavesiyle Kapıkulu süvari bölüklerinin sayısı altıya çıktı bu yüzden bunlara "Altı Bölük" de denildi.

Kapıkulu süvarileri, savaş ve seferlerde padişahı korur; padişahın silahlarını, Osmanlı sancağını ve hazinesini taşırlardı. Yeniçerilere göre daha itibarlı bir konuma sahiplerdi.

(<https://t.me/tarihogretmeni>)

Telegram Kanal Linkimizdir

HAZIRLAYAN

CENAN ŞİRİN

IV. ÜNİTE

BEYLİKTEN DEVLETE OSMANLI MEDENİYETİ

4. ÜNİTE

BEYLİKTE DEVLETE OSMANLI MEDENİYETİ

ANADOLU'NUN İSLAMLAŞMASI SÛFİLER VE ÂLİMLERİN ÖĞRETİLERİNİN ANADOLU'NUN İSLAMLAŞMASINA ETKİLERİ

- Anadolu'nun İslamlaşması bir dönemde meydana gelmiş ve kısa süre içinde sona ermiş bir olgu değildir.
- Türklerin İslamiyet'i kabulüyle başlayan ve XII. yüzyılda gelişimini tamamlayan tasavvuf düşüncesi ve bu düşüncenin mirasçıları Anadolu'nun İslamlaşmasında büyük bir rol üstlendiler.
- XIII. yüzyıl başlarından itibaren ise Orta Asya'nın maruz kaldığı Moğol İstilasası'nın ardından kaçan birçok Türk boyu Anadolu'ya sığındı.
- Bunun neticesinde Anadolu tam bir kültür merkezi hâlini aldı.
- Hoca Ahmet Yesevi, Mevlânâ Celâlettin-i Rûmî, Hacı Bektaş-ı Veli, Ahi Evran, Yunus Emre ve Hacı Bayram-ı Veli gibi pek çok sufi ve âlim bu devirde yetişmiş ve öğretileriyle halkın yaşamına ışık tutmuşlardır.
- Tasavvuf; kalbin kötülüklerden arındırılıp yaratılanlara karşı güzel davranılması, insanın dünyalık menfaatlerden ve nefsinden uzaklaşarak Allah'ın varlığı ile yetinmesidir.
- Tasavvuf ehli olan, herhangi bir tasavvuf yolunda merteye kat etmiş olanlara mutasavvıf denir.

Ahmet Yesevi

– Öğretisinin özü, ahlaki hürriyettir.

– **Ahlaki hürriyete, "Hakkı bilmek için ilk önce kendini bilmek" ve "Ölmeden önce ölmek" anlayışıyla ulaşılır.**

– **Bu öğretinin temeli hikmet, sohbet ve ahlak esaslarına dayanır.**

– Ahmet Yesevi, bunu kâmil insan öğretisiyle sistemleştirir.

– Bu üç esas insanı, nefsin esaretinden ve kendine yabancılaşmaktan kurtararak ahlaki olgunluğa kavuşturur.

– Eserlerine kaynak olarak Kur'an ve hadisi esas almış ve onların özünü dile getirmeye çalışmıştır.

Mevlânâ Celâlettin-î Rumî

– Öğretisinde insanlara iyiliği, alçak gönüllüğü, cömertliği, merhametli ve doğru olmayı öğütlemiştir.

– **Mevlânâ'ya göre insan, kendi kendini eğiterek hayvani ve seytani yönlerinden sıyrılır.**

– Mevlânâ öğretilerinde, dinî-tasavvufî düşüncesinin kaynağının Kur'an ve sünnet olduğunu vurgulamıştır.

Yunus Emre

– İrk, din ve dil ayrımı yapmadan tüm insanlığa yönelik öğretiler geliştirmiştir.

– İnsan her yerde aynı değeri taşıyan yüce bir varlıktır.

– İlimden asıl amaç, insanın kendini tanıması ve olgunlaşmasıdır.

– Yunus, öğretilerinde bütün insanlığı ilahi aşka, kardeşliğe, merhamet ve şefkate davet etmiş; insan olmanın, kendini bilmenin, Allah'a ulaşmanın şartlarını ve yollarını anlatmıştır.

– **Sevgi temeli üzerine kurulu düşünce dünyasında insanı sevme noktasında kalmayıp, Allah sevgisine uzanır.**

Hacı Bektaş-ı Veli

– Öğretisinin temelini akıl ve bilgiye dayandırır.

– Bütün yaratılmışlara aynı nazarla bakmış ve kimseyi herhangi bir özelliğinden ötürü diğerinden üstün tutmamıştır.

- Bu yüzden onda birleştiricilik duygusu hâkimdir.
- Toplumsal dayanışmayı ve yardımlaşmayı kurmaya çalışmıştır.
- Hacı Bektaş-ı Velî, ilhamını Kurandan alarak insana bakar, insana hizmeti en büyük ibadet sayar.

Hacı Bayram-ı Velî

- Nefsin olgunluğunu önemli saymış, olgunluğa erişmek ve kendini tanımak gibi öğretileri dile getirmiştir.
- Hacı Bayram-ı Velî'ye göre insan ancak kendini tanıyarak ve bu düzenin asıl sahibinin emrine kendini adayarak gerçek varlığının şuuruna erer.
- Hacı Bayram-ı Velî'nin öğretisi, önce Allah'a sonra canlı cansız tüm varlıklara derin bir sevgi duymanın yanı sıra onların hizmetine kendini adanmak şeklindedir.

Ahî Evran

- Toplumun mutluluk ve refahı için bütün sanat dallarının gerekliliğini savunmuş, sanat erbablarının belli işyerlerinde toplanarak oralarda sanatlarını icra etmelerini yani bir araya gelmelerini tavsiye etmiştir.
- **Ahî teşkilatının kurucusu olan Ahî Evran kişinin, kötü huylardan arınıp iyi huylar kazanmasını hedeflemiştir.**

OSMANLI DEVLETİ'NDE ASKERİ SINIF

- Osmanlı Devleti'nde toplum, sosyal hayatın sağlıklı bir biçimde sürdürülebilmesi için iki büyük sınıfa ayrılmıştır.
- **Birincisi:** saltanat beratı ile padişahın dinî ya da idari yetki tanıdığı kişilerden oluşan yönetenler yani askerî sınıftır.
- **İkincisi,** idareye katılmayan muhtelif din ve soylara mensup zümrelerden oluşan yönetilenler yani reayadır.
- **Reyanın görevi,** üretim yapmak ve vergi vermek suretiyle askerî sınıfı desteklemektir.
- Padişah başta olmak üzere askerî sınıfın görevi ise Osmanlı hukukunu uygulayarak ülkede adaletin hüküm sürmesini ve halkın refahını sağlamaktır.
- **Osmanlı toplumunda yönetenler sınıfı kendi arasında seyyfiye, Kalemîye ve ilmiye olmak üzere üç sınıfa ayrılırdı.**

Osmanlıda İlim ve İlmîye Sınıfı

– Osmanlılarda ilmîye sınıfının başlıca üç görevi vardır:

Eğitim-öğretimin sürdürülmesi müderrislerce, idari ve adli hizmetlerin görülmesi kadı ve sosyal, idari ve askerî konularda dinin görüşünün açıklanması, müftü tarafından yapılmıştır.

– Kadıların adli görevi yanında idari, beledi, askerî, mali ve noterlik alanlarında da görev ve yetkileri bulunurdu.

– Vakıfların denetçisi de olan kadılar; asayiş kuvvetlerinin, belediye hizmetlilerinin ve zabıta görevlilerinin de amiriydi

– Kadılar evlenme, boşanma, veraset meselelerinde; merkezden gelen emirlerin tasdiki ve mahkeme kayıtlarının tutulmasında, her türlü akdin kaydedilmesinde, divanın emirlerinin halka bildirilmesinde ve sefer esnasında idaresinde bulunduğu yerde ordunun ihtiyaçlarının görülmesinde sorumlu ve yetkiliydi.

– Müftüler ve şeyhülislam toplumun inanç ve ibadetleriyle ilgili sorunların çözülmesi ve devlette şeriatın uygulanmasından sorumlu idi.

– Kanuni Dönemi’nde müftüler de kadılar gibi teşkilatlandırılmış ve şeyhülislamlık makamı ortaya çıkmıştır.

– Ebu’s-Suud Efendiden itibaren Rumeli kazaskerliği yapanlar şeyhülislamlık makamına atanmıştır.

– Şeyhülislam, dinî konular dışında zamanla örf, âdet ve geleneklerle ilgili hususlarda, kiliselerdeki seçim ihtilaflarını halletme konusunda, mühim devlet işlerinde de, savaş ilanında, barış yapılmasında, ıslahatların uygulanmasında fetva makamı olmuştur

Medreseler ve Tekkeler

– Osmanlı Devleti’nde medreseler, İslami ilimleri üst düzeyde öğretmek insanları yararına sunmayı amaçlamıştır.

– Medreselerde tefsir, hadis, kelam ve fıkıh gibi temel İslami ilimlerin yanında matematik, astronomi, fizik, mantık ve felsefe gibi akli ilimler de okutulmuştur.

– Medreseler; Osmanlı Devleti’nde âlimlerin yetiştirildiği, bilginin üretildiği yerdir.

– Orhan Bey’den itibaren diğer padişahlar da Bursa ve Edirne’de çeşitli medreseler yaptırmıştır.

– Fatih’in yaptırdığı Sahn-ı Seman Medreseleri ve Kanuni Sultan Süleyman döneminin Süleymaniye Medreseleri önemli kurumlardır.

– Medrese eğitiminden farklı olarak daha çok halkın din eğitimini ve mensuplarının Nefs terbiyesini esas alan tekke ve zaviyeler, eğitim ve bilgi üretiminin yapıldığı diğer kurumlardır.

– Türk dünyasının önemli bilim insanları ya da onların yetiştirdiği kişilerden Fatih’in çevresinde yer alanlar olmuştur.

Akşemseddin

– Akşemseddin Türk siyasi ve ilim tarihinde önemli bir yere sahiptir.

– II. Mehmet’in İstanbul’u kuşatması sırasında, padişahın ve ordunun manevi gücünün yükseltilmesini sağlamıştır.

– Ayasofya’da kılınan ilk cuma namazında hutbeyi okumuştur.

– Akşemseddin hastalıkları kalıtımsal olan ve mikrop yoluyla geçen şeklinde ikiye ayrılmıştır.

– Avrupa’daki Louis Pasteur (Pastör) ve Robert Koch (Rabirt Koh) gibi bilginlerin öncüsü olmuştur.

Ali Kuşçu

– Ünlü Türk sultanı ve bilim insanı Uluğ Bey’in **“Doğancı Başısı”** olduğu için ailesi **“Kuşçu”** lakabıyla tanınıyordu.

– **Matematik ve gök bilimine ilgi duyan Ali Kuşçu**, Semerkant'ta devrin en büyük bilim insanları olan Kadızâde-i Rumî, Gıyaseddin Cemşîd el Kâşî ve Uluğ Bey'den matematik ve gökbilimi dersleri aldı.

– Ali Kuşçu'yla beraber İstanbul medreselerinde, özellikle **gök bilimi ve matematik alanında büyük gelişmeler başlamıştır.**

– Osmanlı Devleti'nde Hoca Sinan Paşa, Molla Lütü ve Mehmet (Mirim) Çelebi gibi kıymetli gök bilimcilerinin yetişmesini sağlamıştır.

Uluğ Bey (1394-1449)

– Asıl adı Muhammed Turgay olan Uluğ Bey Timur'un Torunudur.

– Devlet insanlığından ziyade, bilimsel çalışmalarıyla tanınmıştır.

– **Matematik ve gök bilimine ilgi gösteren Uluğ Bey, Semerkant Medresesi'ni kurmuş; devrin en büyük rasathanesi olan Semerkant Gözlemevi'ni de yaptırmıştır.**

– **“Zîc-i Uluğ Bey”** adlı eseri, günümüze kadar konumsal gök biliminin temel kitabı olarak kullanılmıştır.

– İngiltere'de Greenwich Gözlemevi'ni kuran John Flamsteed (Con Fileymstid) “Britanya Gök Tarihi” adlı eserini hazırlarken, Zîc-i Uluğ Bey'den yararlanmıştı.

– 1836'da yayınlanan 4 ciltlik Ay haritasındaki kraterlerden birine Uluğ Bey ismi verilmiştir.

HALK KÜLTÜRÜ VE KİTAP KÜLTÜR

– Osmanlı Devleti'nin Kuruluş Dönemi'nde ortaya çıkan sözlü ve yazılı edebiyat ürünleri, Türkiye Selçukluları ve Beylikler döneminin kültür dünyasıyla benzerlik gösterir.

– Anadolu'da XII. Yüzyıldan itibaren farklı sınıf ve seviyeden insanlar; hikâye dinleyerek, kukla ve taklit izleyerek, nükte ve şaka yaparak gülüp eğlenirdi. Türkiye Selçuklu ve Anadolu beyliklerinin saraylarında nedim, komik, taklitçi, ozan ve şairler bulunurdu.

– Osmanlı Devleti, çeşitli etnik ve dinî kökenden halkların ticari, sosyal, kültürel, dinî ve bilimsel etkinliklerini sürdürdüğü bir devlettir.

– Osmanlı Devleti'nde, geniş ve zengin bir kültürel birikim oluşmuştur

– Farklı kültürlerin katkılarıyla oluşan bu birikim, tarih boyunca yazılı veya sözlü olarak kuşaktan kuşağa aktarılmıştır.

– Kültürün yazılı olarak aktarılmasında çoğunlukla ferman, berat, ahitname gibi devlet yayınları ile telif veya tercüme kitap, risale ve minyatür vb. kullanılmıştır.

– I. Murad tarafından Bursa'da kurulduğu ifade edilen kütüphane, ilk saray kütüphanesi olarak nitelendirilir.

II.Murad'ın Kültürel Faaliyetleri

– Türk diline önem veren padişah, Türkçe eserler yazdırdığı gibi birçok yabancı eserin de tercümesini sağlamıştır.

– **Aşık Paşa'nın yazdığı “Garip name”** adlı eser Türkçe yazımı teşvik edilen eserlerdendir.

– II. Murad, Danişmentli ve Selçuklu devirlerindeki Fars kültürünün etkilerini unutturmak için çalışmıştır.

– **Türk diline ait önemli eserler olan Yazıcızâde Ali'nin “Tevarih-i Al-i Selçuk'u; Molla Arif Ali'nin “Danişmendnâme”si; Şeyhi'nin “Hüsrev ve Şirin'i; Mercimek Ahmet'in “Kâbusnâme”si Yazıcızâde Mehmet Efendi'nin “Muhammedîye ”** adlı eseri II. Murad Devri'nde yazılmıştır.

Sair Sultanlar

– Osmanlı Devleti'nde padişahlar sadece siyasi, ekonomik ve sosyal gelişmeler ile meşgul olmamış, kültürel faaliyetlerde de bulunmuştur.

- Birçok Osmanlı padişahı yüksek eğitimlerinin yanında kalemi güçlü şairler olarak da karşımıza çıkmıştır.
- Padişahlar “divan” sahibi olacak kadar şiir yazmıştır.
- Osmanlı padişahlarının birçoğu şair olup Divan edebiyatı ananesince isimleri yerine mahlaslar kullanmıştır.

Sair Sultanlar Kullandığı Mahlası

1-Murad Muradi

Fatih Sultan Mehmet Avni

2-Bayezid Adli

Yavuz Sultan Selim Selimi

Kanuni Sultan Süleyman Muhibbi

FETİHLE GELEN DÖNÜŞÜM

- Geleneksel anlamda konar-göçer olan Osmanlılar, zamanla yerleşik hayatı benimsemiştir.
- Osmanlılar; cami, medrese, mescit, han ve hamam gibi yapılarla buraları imar etmiştir.
- **Osmanlı Devleti'nin fethettiği şehirlerde Türkler, Bizans mahalleleri dışında kendi mahallelerini kurdu.**

- Osmanlı'da mahalle, birbirini tanıyan bir ölçüde birbirinin davranışlarından sorumlu, sosyal dayanışma içinde olan kişilerden oluşmuştur.
- Osmanlı Dönemi'nde Filibe, Sofya, Belgrad, Üsküp, Manastır, Köstence ve Rusçuk birer küçük kasaba veya köy zaman içerisinde büyük şehirler hâline gelmiştir.

Osmanlılarda El Sanatları

- Şehirler; mimarisiyle, zanaat, sanat ve kültür faaliyetleriyle birer yaşam merkezi hâline gelmiştir.
- İznik, Bursa, Edirne ve İstanbul, Osmanlı sanat ve mimarisinin beşiği olmuştur.
- Osmanlı ahşap ve taş işlemeciliği, dokumacılık, çinicilik ve hat sanatları yeni bir ifade ve anlatım zenginliği kazanmıştır.
- Ustalık alanları, kullanılan gereç veya üretilen üründen adını alan gruplara ayrılmıştır.
- **Nakkaşlar, kuyumcular, kâtipler, ciltçiler, çiniciler, kumaş dokuyucuları, maden işi yapan kazgancılar, ahşap işleriyle uğraşan kündeğârlardan oluşan bu sanat ve zanaat grupları, kendi içlerinde birer eğitim kurumu gibi çalışmıştır.**

- Bu meslek gruplarının ustaları, **Ahilik teşkilatına bağlı olarak loncalar oluşturmuş ve “esnaf şeyhleri” tarafından yönetilmiştir.**

Ahşap İşlemeciliği

- Osmanlılar Devri'nde daha ziyade geometrik yıldız motifleri ile fildişi ve sedef kaplamalı olarak yapılmıştır.

Çini Sanatı

Çini sanatında Osmanlı Dönemi'nde İznik ve Kütahya'dan sonra Bursa, Edirne ve İstanbul da önemli çini merkezleri olmuştur.

Taş Süsleme Sanatı

- XV. yüzyılda Osmanlı Devleti'nde hızla gelişme göstermiştir.
- **İlk dönem Osmanlı mimarisinde taş işlemeciliği, örnekleri Bursa Yeşil Camii yüzey süslemesinde ve Edirne Eski Camii minberinde görülmüştür.**

Hat, yazıyı estetik ölçülere bağlı kalarak güzel bir şekilde yazma sanatıdır. **İslamiyet'te dinî yapılarda resim bulunması uygun görülmediği için bunun yerini yazı sanatı olan hat almıştır.** Hat sanatı, zamanla mimari dekorların başlıca zenginliği ve bütün dekoratif sanatların da önemli bir unsuru hâline gelmiştir. XV. yüzyılda Amasyalı Şeyh Hamdullah, **“Hattatların Kiblesi”** adını almış ve o zamanki İslam dünyasındaki bütün hattatların ustası olmuştur.

(<https://t.me/tarihogretmeni>)

Telegram Kanal Linkimizdir

HAZIRLAYAN

CENAN ŞİRİN

V. ÜNİTE

DÜNYA GÜCÜ OSMANLI

[1453-1595]

5.ÜNİTE

DÜNYA GÜCÜ OSMANLI (1453-1595)

OSMANLI DEVLETİ YÜKSELME DÖNEMİ

(1453) İSTANBUL'UN FETHİ

İstanbul'un Fethinin Sebepleri

- Bizans'ın Osmanlı şehzadelerini koruyarak ve kışkırtarak, taht kavgalarına neden olması,
- Bizans'ın Osmanlı'ya karşı düzenlenen Haçlı seferlerini teşvik etmesi,
- Osmanlı toprak bütünlüğünü bozan bir konumda olması
- İstanbul'un boğaza hâkim bir konumda olması ve bu yüzden Karadeniz Akdeniz su yolunun anahtarı konumunda olması.
- Hz. Peygamberin övgüsüne kavuşabilmek.

Osmanlıların Fetih İçin Yaptığı Hazırlıklar

- Bizans'a denizden gelebilecek yardımı önlemek amacıyla Anadolu Hisarı'nın karşısına Rumeli Hisarı'nı (Boğazkesen) yaptırdı.
- Bizans'a Balkanlardan gelebilecek muhtemel Haçlı yardımını önlemek için sınır boylarına akıncı birlikleri gönderdi.
- Surlara karşılık, **Şahi** adı verilen büyük toplar döktürdü.
- Haliçteki zincire karşılık gemileri karadan yürüterek Haliç'e soktu.
- İstanbul, 53 günlük bir kuşatmadan sonra **29 Mayıs 1453'te fethedildi**.

İstanbul'un Fethini Kolaylaştıran Nedenler

- Bizans ordu ve donanmasının zayıf oluşu,
- Kuşatma sırasında Avrupa'dan yardım alamaması.

Not: Bizans kuşatma sırasında sadece Venedik ve Cenevizlilerden yardım alabilmiştir.

Cenevizliler kuşatma sırasında ticari kaygılarından dolayı hem Osmanlılara hem de Bizans'a yardım etmişlerdir.

İSTANBUL'UN FETHİNİN SONUÇLARI

İstanbul'un Fethinin Dünya Tarihi Bakımından Sonuçları

- Venedik ve Ceneviz ticareti olumsuz yönde etkilenmiştir.
- Bin yıllık Bizans imparatorluğu tarihe karışmıştır.
- **Orta çağ kapanmış, Yeni çağ başlamıştır.**
- İstanbul'dan kaçan Bizanslı bilim adamları Avrupa'da Rönesans ve Reform hareketlerinin başlamasında etkili olmuşlardır.
- **Feodalite (derebeylik) sistemi çözülmeye başlamıştır.**

İstanbul'un Fethinin Türk Tarihi Bakımından Sonuçları

- Osmanlı Devleti Yükselme dönemine girmiştir.
- Başkent Edirne'den İstanbul'a taşınmıştır.
- Osmanlı toprak bütünlüğü sağlanmıştır. Osmanlı'nın Anadolu-Rumeli geçişi kolaylaşmıştır.
- Osmanlı toprakları arasında sürekli sorun çıkaran bir fitne yuvası ortadan kaldırılmıştır.
- Karadeniz-Akdeniz deniz ticaret yolunun denetimi Osmanlılara geçmiştir.
- Osmanlı Devleti İslam dünyasında haklı bir şöhret ve itibara kavuşmuştur.

II. Bayezid ve Cem Sultan

-Fatih'in, 1481'de vefat etmesi üzerine II. Bayezid tahta çıktı.

II. Bayezid'e karşı kardeşi Cem Sultan taht mücadelesine girişti.

Cem Sultan, ağabeyi ile girdiği taht mücadelesini kaybederek Memluklulara sığındı.

Cem Sultan, Karamanoğulları'nın desteği ile tekrar II. Bayezid'e karşı giriştiği mücadeleyi kaybetti.

Rumeli'ye geçerek Rodos Şövalyeleri'ne sığındı.

Rodos Şövalyeleri tarafından Fransa'ya nakledilen Cem Sultan, Hristiyan hükümdarlar tarafından bir Haçlı Seferi'nde kullanılmak üzere 1489'da Roma'ya getirildi.

Cem Sultan Olayı, devletin iç sorunu iken devletlerarası bir sorun hâline geldi.

On üç yıl süren sürgün hayatının ardından Cem Sultan, 1495'te Napoli'de ölmüştür.

I.SELİM (YAVUZ) DÖNEMİ

OSMANLI-SAFEVİ İLİŞKİLERİ

Sah İsmail, 1502'de Akkoyunlu Devleti'ni yıkarak Safevi Devleti'ni kurmuştu.

- Devlet, Şii mezhebine bağlıydı.

Sah İsmail, Anadolu'ya gönderdiği adamlar ile Şiiliği yaymak ve Anadolu'da Osmanlı hâkimiyetini yıkmak için isyanlar çıkartmaktaydı.

Bu isyanlardan Şahkulu isyanı uzun süre bastırılmamıştır (1511).

• Şahkulu İsyanını bastırmada II. Bayezid'in yetersizliği ortaya çıkmış, bu da taht değişikliğine zemin hazırlamıştır.

• II. Bayezid, tahtı büyük oğlu Ahmet'e bırakmak istediye de yenicherilerin baskısı sonucu padişahlığı, Yavuz Sultan Selim'e devretmek zorunda kaldı.

- Taht mücadelesinin bitmemesi üzerine kardeşleri Korkut ve Ahmet öldürüldüler.

Çaldıran Savaşı

• Şah İsmail'in Anadolu'da Şiiliği yayması ve isyanlar çıkartması karşısında İran üzerine bir sefer düzenleyen Yavuz, Çaldıran'da teknik üstünlüğünün de etkisiyle büyük bir zafer kazanmıştır (1514).

Sonuçları

- Şah İsmail ailesini ve hazinesini bırakarak canını zor kurtarmıştır.
- Belli bir süre için Safevi tehdidi ve Şii tehlikesi önlenmiştir.
- 1515 Turnadağ Savaşı'yla Dulkadiroğulları 'na son verilmiştir.
- Anadolu Türk birliği kesin olarak sağlanmıştır.
- Memlûklerle sınır komşusu olunmuştur.

OSMANLI-MEMLUK İLİŞKİLERİ

İlişkilerin Bozulma Sebepleri

- Fatih zamanından beri devam eden Hicaz suyolları sorunu

Osmanlı-Memluk Savaşları (1516-1517)

Sebepleri

- Memluklerin Safeviler ile iş birliği yapması
- Ramazanoğulları üzerinde Hâkimiyet mücadelesi
- Yavuz'un İslam dünyasında birliği sağlamak istemesi
- Baharat yolunu ele geçirmek istemesi

Sonuçları

1516 Mercidabık Savaşı'nda Kansu Gayri mağlup edilerek Suriye, Filistin ve Kudüs,

1517 Ridaniye Savaşı'nda Tomanbay mağlup edilerek Mısır ve savaşılmadan Hicaz ele geçirilmiştir.

- Memlûklüler yıkılmıştır.
- Halifelik Osmanlılara geçmiştir.
- Osmanlı devlet yönetiminde dini özellik önem kazanmış, teokratik bir yapıya kavuşmuştur.
- Çok büyük ganimetler elde edilmiş ve hazine altınla dolmuştur.
- Baharat yolu Osmanlıların eline geçmiştir.
- Abbasi halifesi ve kutsal emanetler Osmanlı koruyuculuğuna geçmiş ve İstanbul'a getirilmiştir.
- İslam dünyasında birlik sağlanmıştır.
- Venedikliler, Kıbrıs için Memlûklere ödediği vergiyi Osmanlı'ya ödemeye başlamışlardır.
- Kıbrıs, Girit ve Rodos hariç Doğu Akdeniz Osmanlı egemenliğine geçti.

KANUNİ SULTAN SÜLEYMAN DÖNEMİ

-Kanuni, babası Yavuz'un ölümünden sonra 1520 yılında tahta geçti.

-Babasından siyasi, ekonomik ve askerî açıdan çok güçlü bir devlet devralmıştı.

-Avrupa devletleri, coğrafi keşifler ve Rönesans'ın etkisiyle kalkınma çabaları içindeydi.

-Reform hareketlerinin etkisiyle dini ve siyasi karışıklıklar da yaşanıyordu.

-Roma-Germen imparatoru Şarlken, Almanya, Avusturya, Macaristan, Hollanda ve İspanya ile akrabalık bağları kurarak, Avrupa'nın en güçlü devletine sahipti.

-İngiltere ve Fransa Yüzyıl Savaşları sebebiyle güç kaybetmişlerdi.

-Şarlken, Fransa ve Balkanlar üzerinde hakimiyet kurma mücadelesine girmişti.

-Venediklilerle işbirliği yaparak Akdeniz ve Afrika kıyılarında güçlü bir donanma oluşturdu.

-Osmanlı Devleti'ne karşı İran'la ittifak yaptı.

-Dönemin güçlü devletlerinden olan Portekiz, coğrafi keşifleri gerçekleştirerek, Hindistan'a ulaşmış,

Osmanlı Devleti'nin kontrolündeki baharat ticaretini ele geçirmeye çalışarak Osmanlı-Portekiz mücadelesine sebep olmuştur.

BATIDAKİ GELİŞMELER

Osmanlı-Macar ilişkileri

-Roma-Germen İmparatorluğu'na ve Avusturya'ya akrabalık bağı ile bağlı olan Macaristan, Balkan topraklarını ele geçirmek istiyordu.

-Macar kralı II. Lajos, Şarlken'e güvenerek, Osmanlı'ya karşı geliyor ve Balkan devletlerini Osmanlı'ya karşı kışkırtıyordu.

Belgrad'ın Fethi (1521)

-Kanuni'nin Macaristan'a gönderdiği elçinin öldürülmesi üzerine, Belgrad fethedildi.

-Avrupa'yı Balkanlara bağlayan Belgrad, Avrupa fetihleri için bir üs haline getirildi.

Mohaç Meydan Savaşı (1526)

Macaristan'ın Belgrad'ı geri almak istemesi üzerine Osmanlı-Macar ilişkileri tekrar bozuldu.

Fransa kralı Fransuva'nın, Roma-Germen imparatoru Şarlken'e esir düşmesi üzerine, Fransa Osmanlı Devleti'nden yardım istedi.

Bu sebeple **Kanuni, Macaristan üzerine sefere çıktı.**

İki saat süren savaşta 100.000'i aşkın Macar askeri etkisi hale getirildi.

Macaristan'ın başkenti Budin fethedildi.

Macaristan, Osmanlı Devleti'ne bağlandı.

Macar tahtına Jan Zapolya (Yanoş) getirildi.

Osmanlıların Orta Avrupa'daki hakimiyeti güçlendi

Osmanlı-Avusturya mücadelesi başladı.

OSMANLI-AVUSTURYA İLİŞKİLERİ

Viyana Kuşatması (1529)

Avusturya kralı Ferdinand, Yanoş'un krallığını tanımayarak, Macaristan üzerinde hak iddia ediyordu. Avusturya'nın Budin'i ele geçirmesi üzerine sefere çıkıldı.

Kanuni, Budin'i geri aldı.

Avusturya'nın başkenti Viyana kuşatıldı.

Avusturyalılar, Osmanlıların karşısına çıkmaya cesaret edemediler.

Kanuni, kış mevsiminin yaklaşması üzerine kuşatmayı kaldırdı.

Almanya Seferi (1532) ve Avusturya-İstanbul Antlaşması (1533)

-Avusturya kralı Ferdinand'ın Budin'i tekrar kuşatması üzerine Almanya seferine çıkıldı.

-Avusturya kralı Ferdinand ve ağabeyi Roma-Germen imparatoru Şarlken, Osmanlı ordusunun karşısına çıkmaya cesaret edemediler.

1533 yılında yapılan İstanbul Antlaşması ile

Ferdinand, Macaristan işlerine karışmayacak,

Yanoş'un krallığını tanıyacak,

Avusturya kralı Osmanlı sadrazamanına denk sayılacaktı.

Bu antlaşma ile

Osmanlı Devleti, Avrupa'da üstünlüğü ele geçirmiştir.

İstanbul Antlaşması, Osmanlı Devleti ile Avusturya arasındaki sorunları çözmedi.

Macar kralının ölümünden sonra Ferdinand, Macaristan'ı işgal etti.

Kanuni, 1541 yılında Macar seferine çıktı.

Bu sefer sonrasında Macar toprakları üç kısma ayrıldı. Asıl Macaristan Budin eyaleti olarak

Osmanlı'ya katılmış, Erdel, Sigismund'a, Macaristan'ın küçük bir bölümü de vergi karşılığında

Avusturya'ya bırakılmıştır.

Avusturya'nın yaptığı antlaşmayı bozarak Erdel'e saldırması üzerine, **Zigetvar seferi düzenlendi.**

Kuşatma sırasında Kanuni vefat etti.

Kanuni'nin ölümü kale alındıktan sonra duyuruldu.

NOT: Osmanlı ve Avusturya'nın Balkanlar ve Orta Avrupa üzerindeki hakimiyet mücadelesi 18. yüzyılın sonuna kadar devam etmiştir.

DOĞU'DAKİ GELİŞMELER

Osmanlı-İran İlişkileri

Safevi tahtına Şah İsmail'in yerine Tahmasb çıkmıştı.

Osmanlı-İran ilişkilerinin Bozulma Sebepleri

- Tahmasb 'ın Osmanlı topraklarına saldırması,
- Osmanlı'ya bağlı Bağdat valisini öldürmesi,
- Avusturya ile ittifak kurması,

Osmanlı-İran ilişkilerinin bozulmasına sebep oldu.

Kanuni, İran üzerine dört büyük sefer düzenledi. Bağdat, Karabağ, Revan ve Nahcivan'ı ele geçirdi. İran, barış istemek zorunda kaldı.

Amasya Antlaşması (1555)

Osmanlı Devleti ile İran arasında yapılan antlaşmaya göre; Bağdat, Karabağ, Revan ve Nahcivan Osmanlılarda kalacaktı. Antlaşma 25 yıl sürecekti.

Amasya Antlaşması, Osmanlı Devleti ile İran arasındaki ilk antlaşmadır.

KANUNİ DÖNEMİNDE DENİZLERDE GELİŞMELER

Osmanlı Deniz Gücü

Osmanlı Devleti, görünüş itibarıyla bir **kara devleti görünümünde olsa da özellikle batı yönünde genişleyebilmek için deniz gücüne ihtiyac duymuştur.**

Bu dönemde denizlerde Osmanlı Devleti'nin karşısında, Venedik, Ceneviz, İspanya ve Portekiz gibi güçlü devletler vardı.

Bayezid döneminde, Karadeniz'deki önemli ticaret limanları olan Kili ve Akkerman alındı. Akdeniz'de ise Mora'daki İnebahtı, Modon, Koron ve Navarin fethedildi.

Osmanlı donanması, Kanuni döneminde dünyanın en güçlü deniz gücü durumuna geldi.

Zamanla Akdeniz, Ege ve Karadeniz bir Türk gölü haline geldi.

Yüzlerce yıl, Kızıldeniz ve Basra Körfezi'nin kontrolünü sağladı. Yüzyılın sonlarına doğru Akdeniz'de Osmanlı Devleti ve İspanya gibi iki yeni güç vardı.

Osmanlılar, Akdeniz'de İspanyollarla, Hint denizine ulaşarak İslam beldelerini ve Müslümanları tehdit eden **Portekizlilerle mücadele etti.**

Osmanlılar, 1516 ve 1517 yılında Suriye ve Mısır limanlarını ele geçirerek, Doğu Akdeniz kıyılarını hakimiyet altına aldılar.

NOT: Osmanlılar, kara ve denizlerdeki hâkimiyetlerini pekiştirmek için projeler geliştirmişlerdir.

Don-Volga Kanalı Projesi: (Hazar Denizi'ne ulaşarak Ruslara karşı Türkistan hanlıklarına yardım etmek için)

Süveyş Kanalı Projesi: (Baharat Yolu'nun güvenliği ve canlandırılması için)

Rodos'un Fethi (1522): Stratejik önemi olan Rodos'un Sen-Jan şövalyelerinden alınmasıyla Suriye ve Mısır deniz yolunun güvenliği büyük ölçüde sağlandı.

Cezayir'in Alınması (1533): Barbaros'un Kaptan-ı Derya olması ile savaşmadan Osmanlı topraklarına katılmıştır.

Preveze Deniz Zaferi (1538): Şarlken'in oluşturduğu Andrea Dorya komutasındaki haçlı donanması mağlup edilmiş, **Akdeniz bir Türk gölü haline gelmiştir.**

Trablusgarp'ın Fethi (1551): Şarlken'in kontrolündeki Sen Jan Şövalyeleri'nden Turgut Reis tarafından alınmıştır.

Cerbe Deniz Savaşı (1559): Turgut Reis'in Andrea Dorya ile yaptığı büyük bir deniz savaşıdır. Böylece **İspanyollar'ın elindeki Cerbe adası alınmıştır.**

Malta Kuşatması (1565): Akdeniz'de korsanlık yapan **Sen-Jan Şövalyeleri'nin elindeki ada kuşatılmışsa da Turgut Reis'in şehit düşmesi üzerine kuşatma kaldırılmıştır.**

Sakız Adası'nın Fethi (1568): Cenevizlilerden Kaptan-ı Derya Piyale Paşa tarafından alınmıştır.

Not: Ege'deki Türk hâkimiyeti pekişmiştir. Akdeniz'de **Kanuni döneminde tam bir üstünlük sağlanamadı.** Ancak, **Kanuni'den sonra Kıbrıs'ın fethiyle Doğu Akdeniz'de tam bir üstünlük sağlandı.**

Kıbrıs'ın Fethi (1571)

Sadrızam Sokullu Mehmet Paşa, Kıbrıs'ın fethine, Avrupa devletlerini aleyhimize birleştirebileceği düşüncesiyle karşı idi.

Sokullu'nun karşı çıkmasına rağmen II. Selim, Kıbrıs'ın fethine karar verdi.

Vezir Lala Mustafa Paşa serdarlığa, Piyale Paşa donanma komutanlığına getirildi.

1570'te başlayan savaşlar sonucu Kıbrıs, 1571'de fethedildi.

Kıbrıs'ın Fethi'nin Nedenleri

- Akdeniz ticaretinin güvenliğini sağlama düşüncesi
- Kıbrıs'ın jeopolitik yönden çok önemli bir konumda bulunması ve zengin bir ada olması
- Kıbrıs'ta üslenen şövalyelerin, korsanların Osmanlı ticaret gemilerine saldırması
- Venediklilerin Kıbrıs için ödedikleri vergiyi kesmeleri
- Kıbrıs'ın Osmanlı egemenliğindeki Anadolu, Mısır ve Suriye sahillerine yakın olması

Kıbrıs'ın Fethi'nin Sonuçları

- Doğu Akdeniz tamamen Osmanlı egemenliği altına girdi.
- Mısır yolunun güvenliği sağlandı.
- Akdeniz'deki Osmanlı egemenliği pekiştirildi.

- Venedikliler Doğu Akdeniz'den çıkarıldı.
- İnebahtı deniz savaşına sebep oldu.

İnebahtı Savaşı (1571)

Sebep: Kıbrıs'ın fethi, Avrupa devletlerini yeniden harekete geçirdi.

Papa'nın kışkırtması ile İspanya, Malta, Venedik ve diğer İtalyan devletleri birleşerek bir **Haçlı donanması oluşturdular.**

İki donanma İnebahtı Körfezinde karşılaştı.

Don Juan komutasındaki Haçlı donanması, İnebahtı 'da Osmanlı donanmasını bozguna uğratarak gemilerini yaktı (1571).

Yenilginin Sebebi:

Bu yenilgide,

- **Kaptanıderya Müezzinzade Ali Paşa'nın denizcilerle değil, kara askerleriyle savaşa katılarak taktik hatası yapması önemli rol oynadı.**
- **Kaptan-ı Derya Müezzinzade Ali Paşa'nın denizcilik tecrübesinin olmaması ve Osmanlı donanmasının savaşa hazır olmaması Osmanlıların savaşı kaybetmelerine neden oldu (1571).**

Şiddetli çarpışmalardan sonra Kaptan-ı Derya Ali Paşa ve beraberindekiler şehit düştü. Osmanlı donanması beklemediği bir darbe aldı ve çok sayıda gemisi batırıldı.

Sonuçları:

- Savaşın sonunda Cezayir Beylerbeyi Uluç Ali Paşa, gemilerini kurtararak İstanbul'a getirdi.
- Bu başarısından dolayı Uluç Ali Paşa, Kılıç unvanı ile kaptanı deryalığa getirildi.
- İnebahtı Deniz Savaşı'nda kaybedilen donanmanın yerine, kısa zamanda daha güçlü bir donanma hazırlandı.
- Donanmaya yapılan bu büyük harcama, Osmanlı ekonomini oldukça zora soktu.

Tunus'un Fethi (1574):

Tunus, Kanuni zamanında Barbaros Hayrettin Paşa tarafından alınmış, ancak bir süre sonra İspanyolların eline geçmişti.

Bulduğu coğrafi konumuyla stratejik yönden büyük öneme sahipti.

I. Selim döneminde Tunus'un fethine karar verildi.

Sinan Paşa ve Kaptanı derya Kılıç Ali Paşa komutasındaki kuvvetler 1574'te Tunus'u fethetti.

Tunus, bir beylerbeylik durumuna getirildi

Fas Sultanlığı'nın Osmanlı Himayesine Girmesi (1576)

Osmanlı Devleti ile Fas Sultanlığı arasında ilk ilişkiler Kanuni döneminde başladı.

Taraflar arasındaki ilişkiler Osmanlı Devleti'nin Cezayir'deki gücü ile orantılı olarak gelişme gösterdi. XVI. yüzyılın ikinci yarısında Fas'taki iç mücadelelere karışan Osmanlı Devleti, Abdülmelik'e yardım ederek Fas Sultanı olmasını sağladı. (1576)

Sebepleri:

- Fas'ın Akdeniz'in **Atlas Okyanusu'na çıkış kapısı** olan **Cebelitarık Boğazı'nı** kontrol etmesi.
- Fas Sultanlığı'nın, Cezayir'in güvenliği yönünden büyük öneminin bulunması.

- Kuzey Afrika kıyalarının fethi tamamlandığı sırada Fas Sultanlığı 'nda taht kavgası başlamıştı.
- Bir kısım Fashılar -Portekiz kralından; bazıları da Osmanlı Devleti'nden yardım istediler.
- Sokullu, Cezayir Beylerbeyi Ramazan Paşa'yı, Fas Sultanlığına yardıma gönderdi.
- **Ramazan Paşa, Fas'a giderek orayı egemenliği altına almak isteyen Portekiz kralını Vadi-üs Sebil Savaşı'nda yendi (1578).**

Önemi ve Sonuçları:

- Bu zaferle Fas, Osmanlı himayesine alınmış oldu.
- Bu savaşın sonunda Portekiz Krallığı, İspanya tarafından ele geçirildi.
- Bu savaştan sonra **Portekizliler Hint Deniz Yolu üzerindeki etkinliklerini İngiltere ve Hollanda'ya kaptırdılar.**
- Mısır'dan Fas'a kadar bütün Kuzey Afrika, Osmanlıların yönetimi ve denetimi altına girdi.
- Kuzey Afrika'da fetihler tamamlandı.

Kanuni Dönemindeki Hint Deniz Seferleri

- **Kanuni dönemde Osmanlı donanmasının diğer bir mücadele alanı** da **Hint Okyanusu** olmuştur.
- **Coğrafi keşiflerde öncü rol oynayan Portekiz,** Afrika'yı güneyden dolaşarak Hint Okyanusu'na ulaşmıştı.
- **Osmanlı Devleti, Coğrafi Keşifler 'in olumsuz etkilerini önlemek için; Süveyş Kanalı Projesi'ni gerçekleştirmek istedi.** Fakat bunu ancak 1869'da gerçekleştirebildi.
- Hint Okyanusu nda Portekizliler ile savaştı fakat üstünlük kuramadı.
- **Don – Volga Kanalı Projesi'ni gerçekleştirerek ipek Yolu'nu tekrar canlandırmak istedi.** Fakat bunda da başarılı olamadı.
- Akdeniz limanlarını yeniden canlandırarak gümrük gelirlerini artırmak için Avrupalı devletlere kapitülasyonlar verdi.

Hint Deniz Seferleri'nin Sebepleri

- Portekiz'in **Baharat Yolu'nu denetim altına almak istemesi**
- **Hintli Müslümanlara yapılan baskı**
- Portekiz'in Basra Körfezi ve Kızıldeniz' yapılan giriş ve çıkışları engellemesi
- Gücerat sultanının yardım isteği
- Portekiz'in **Kızıldeniz'de hacca giden Müslümanlara saldırması**

4 sefer düzenlenmiştir.

- 1538>** Hadım Süleyman Paşa,
- 1551>** Piri Reis,
- 1552>** Murat Reis,
- 1553>** **Sevdi Ali Reis** seferleri gerçekleştiren kaptanlardır.

Bu seferlerde, istenilen başarıya ulaşamamıştır.

Hint Deniz Seferlerinin Başarısız Olmasının Sebepleri

- Hint deniz seferlerine gereken önemin verilmemesi
- Osmanlı gemilerinin okyanus sularına dayanıklı olmaması (Kalyon ve Kadırgalar denizlerde kullanılan gemilerdi)
- Portekiz donanmasının güçlü olması
- Hint Denizi'nin Osmanlı gemicileri tarafından iyi tanınmaması
- Gücerat sultanlarının Osmanlı donanmasına yardım etmemesi

Fransa ile İlişkiler, 1535 Kapitülasyon Antlaşması

- Kanuni, Şarlken'in Avrupa'da tek güç olmasını engellemek amacıyla bir taraftan Reform hareketlerini desteklerken diğer taraftan yaptığı seferlerle Fransa Kralı Fransuva'yı kurtarmış ve tahta Şarlken karşısında güçlü tutabilmek için ekonomik ayrıcalıklar verilmiştir.

1535 Kapitülasyon Antlaşması'na göre;

- Her iki ülke gemileri karşılıklı olarak ticaret yapmakla serbest olacaktı.
- Fransız tüccarlardan düşük gümrük vergisi alınacak.
- Osmanlı ülkesinde yaşayan Fransızlar 'ın kendi aralarındaki davalara Fransız hakimler bakacaktı.
- Aynı haklardan Türk gemiciler de yararlanacaktı.
- Bu antlaşma iki hükümdar hayatta kaldığı sürece devam edecektir
- Osmanlı Devleti, kapitülasyonlarla, Akdeniz ticaretini canlandırmayı ve Avrupa'nın siyasi birliğini bozmaya çalışmıştır.

COĞRAFI KEŞİFLERİN NEDENLERİ NELERDİR?

Coğrafi keşiflerin nedenleri kısaca şu şekilde özetlenebilir:

1. Avrupalılar Hıristiyanlık dinini dünyaya yaymak ve dünyayı tanımak istemişlerdir.
2. Siyasal ve dinsel mücadelelerde başarısız olan Avrupalılar, daha düzgün şartlarda yaşamak istemişlerdir. Yerleşebilecekleri yeni toprakları aramaya başlamışlardır.
3. İstanbul'un fethinden sonra Türkler Doğu ticaret yolun hâkim olmuşlardır. Avrupalılar doğu ülkeleri ile ticaretin devamını sağlamak maksadıyla yeni yollar arayışı içine girmişlerdir.
4. Avrupalıların pusulayı öğrenmeleri neticesinde coğrafya bilgileri ve gemicilik faaliyetleri gelişmeye başlamıştır.
5. Krallar coğrafi keşifler sonucunda yeni yerlerden gelen malların kontrolünü ele geçirmek istemişler ve zenginliklerini arttırmaya çalışmışlardır. Bu sebeple de keşifleri desteklemişler, onlar için uygun ortam sağlamaya çalışmışlardır.
6. Avrupalılar, ekonomik sıkıntıları aşmak için atın ve gümüş gibi değerli madenlere ihtiyaç duymaya başlamışlar ve bu ihtiyaçların karşılanması içinde yeni yerlere göz dikmeye başlamışlardır.

KESİFLERİN SONUÇLARI

Coğrafi Keşiflerin Siyasi Sonuçları

- **Osmanlı Devleti Hint ticaret yolunun hakimiyeti için Portekizliler ile, Akdeniz hakimiyeti için ise İspanyol lar ile mücadele etti.**
- Yeni ada ve kıtaların keşfi gerçekleşti.
- **İspanyol ve Portekizliler geniş ülkeler elde ederek ilk sömürge imparatorluklarını kurdular.**

Coğrafi Keşiflerin Ekonomik Sonuçları

- **Yeni ticaret yolları bulundu, Baharat ve İpek Yolları önemini kaybetti.**
- **Akdeniz kıyısındaki limanlar önemini kaybetti. Buna karşılık Atlas Okyanusu kıyısındaki limanlar önem kazandı.**
- **Keşfedilen bölgelerdeki değerli eşya ve madenler Avrupa'ya taşındı.** 0 zamana kadar “toprak” temel zenginlik kaynağı iken, bundan sonra **“altın ve gümüş” temel zenginlik kaynağı oldu.**
- **Burjuva sınıf ı güçlendi.** Bu durum, Avrupa'nın siyasi ve sosyal yapısında değişikliklere neden oldu.
- **İslam ülkeleri yoksullaştı.**
- **İpek yolu ticaretinin önemini kaybetmesi sonucunda Türkistan hanlıkları zayıfladı.**

Coğrafi Keşifler'in Osmanlı Devleti'ndeki Etkileri:

- Avrupa'nın Osmanlı Devleti'ne bağımsızlığı azaldı.
- Akdeniz limanlarının önem kaybetmesi, Osmanlı Devleti'nin ticari gelirlerini azalttı.
- Osmanlı topraklarında ticaret ile uğraşan köy ve kasabalarda ekonomik durum zayıfladı.

• **Osmanlı Devleti, Coğrafi Keşifler 'in olumsuz etkilerini önlemek için:**

Süveyş Kanalı Projesi'ni gerçekleştirmek istedi. Fakat bunu ancak 1869'da gerçekleştirebildi.

- Hint Okyanusu nda Portekizliler ile savaştı fakat üstünlük kuramadı.
- Don – Volga Kanalı Projesi'ni gerçekleştirerek ipek Yolu'nu tekrar canlandırmak istedi. Fakat bunda da başarılı olamadı.
- **Akdeniz limanlarını yeniden canlandırarak gümrük gelirlerini artırmak için Avrupalı devletlere kapitülasyonlar verdi.**

Coğrafi Keşiflerin Bilimsel Sonuçlar

- Yeni ırklar, kültürler, hayvanlar, bitkiler keşfedildi.
- İnsanlarda merak ve araştırma isteği uyandı.
- **Düşünce dünyasında önemli gelişmeler meydana geldi.**
- **Rönesans ve Reform Hareketlerine** zemin hazırlandı,
- Avrupa'da sanattan zevk alan ve sanatçıları koruyan **“Mesen”** sınıfı ortaya çıktı.

Coğrafi Keşiflerin Dini Sonuçları

- Kiliseye olan güven sarsıldı.
- Hıristiyanlığa ait inançlar temelinden sarsıldı.
- Avrupa'da dine dayalı dünya görüşü değişti.
- Coğrafi Keşifler bütün insanlığı etkilemiştir. **Bu yönüyle “evrensel” bir özelliğe sahiptir.**
- Avrupa'da daha sonra ortaya çıkacak olan gelişmelere neden olmuştur.

(<https://t.me/tarihogretmeni>)

Telegram Kanal Linkimizdir

HAZIRLAYAN

CENAN ŞİRİN

VI. ÜNİTE

SULTAN VE OSMANLI MERKEZ TEŞKİLATI

6. ÜNİTE

SULTAN VE OSMANLI MERKEZ TEŞKİLATI

TOPKAPI SARAYI VE DİVÂN-I HÜMÂYUN

TOPKAPI SARAYI

- **Fatih Sultan Mehmet'in İstanbul'u fethinden** sonra padişah ve ailesinin ikamet edeceği, devlet işlerinin yürütüleceği **Topkapı Sarayı'nı inşa ettirdi.**
- Topkapı Sarayı, devletin merkezi olduğundan çeşitli ülkelerden gelen elçiler burada kabul edildi.
- Padişahın tahta çıkışında yapılan cülus törenleri, bayramlaşma törenleri burada yapıldı.
- Müslüman olsun gayrimüslim olsun reaya, sorunlarını çözmek için Topkapı Sarayı'na geldi.
- **Topkapı Sarayı;** padişahın hizmetkârlarının bulunduğu **Enderun (iç saray), Birun (dış saray)** ile padişahın özel hayatını geçirdiği **harem** olmak üzere üç bölümden oluşuyordu.

Enderun (İç Saray)

- Topkapı Sarayı, **devlet adamı yetiştirilmesinin** de merkezi konumundaydı.
- **Enderun Mektebine, devşirme sistemi ile savaşlarda esir alınan 8-10 yaş arasındaki çocuklar** arasından boylu-poslu, ahlaklı ve zeki olanlar alınırdı.
- Bunlar Edirne Sarayı, Galata Sarayı, İbrahim Paşa Sarayı gibi saraylarda eğitim alır, **Türk İslam âdet ve geleneklerine göre yetiştirilirdi.**
- Aldıkları eğitim sonrasında yetenekli öğrenciler tespit edilerek saray üniversitesi niteliğinde olan Enderun'a alınırlardı.
- **Enderun'da dinî, ilmî ve siyasi eğitim yanında saray protokollerini öğrenir, daha sonra devlet kademelerinde görev alırlardı.**
- **Enderun'dan yetişenler arasında vezir-i azamlığa kadar yükselenler olurdu.**

Birun (Dış Saray)

- Dış anlamına gelen Birun, Topkapı Sarayı'nın **Bâb-ı Hümayun ile Babüssaade arasında** kalan bölümdür.
- **Osmanlı sarayı ve padişahın dış hizmetine bakan ve sarayda kalma mecburiyetinde olmayan;** padişah hocası, hekimbaşı, göz hekimi, hünkâr imamı gibi ulema sınıfından olanlarla şehremini, darphane ve arpa eminleri gibi sivil görevlilere de "Birun halkı" veya "Dış halkı" denirdi.

Bunların dışında Topkapı Sarayı'nda, Enderun dışında kalan emir-i âlem, kapıcılar kethüdası, Çavuşbaşı, mir-i ahur, bostancı ve bunların emrindekiler Birun görevlilerini oluştururlardı.

Harem

- Osmanlılar Dönemi'nde evler ve devlet adamlarının konutları demek olan saraylar, harem ve selamlık diye ikiye ayrılmıştı.
- Fatih Dönemi'nde, Topkapı Sarayı bünyesine bir de harem inşa edildi.
- Devşirme sistemi ile hareme alınan cariyeler, kalfaların sıkı disiplini altında Müslüman adap ve terbiyesiyle yetiştirilir; okuma-yazma, dinî bilgiler, dikiş nakış, yeteneklerine göre musiki, sofra hizmetleri derslerini öğrenirlerdi.
- Bu yönüyle **harem aynı zamanda saray okulu niteliğindedir.** (Cariyelerin eğitimi için)
Haremden sorumlu en yetkili kişiye harem ağası denirdi.

DİVÂN-I HÜMÂYUN VE ÜYELERİ

Osmanlı Devleti'nde, padişahın başkanlığında birinci derecede devlet işlerini görüşmek üzere toplanılan Divana "**Divanhümayun**" adı verilirdi.

İlk divan, Orhan Bey Dönemi'nde kuruldu. I. Murat zamanında divandaki vezir sayısı artırıldı.

Divân, Orhan Bey Dönemi'nden Fatih'in ilk devirlerine kadar her gün toplandı. XVI. yüzyıldan itibaren ise divan toplantıları haftada dört güne indi.

Fatih'e kadar divana hükümdarlar, Fatih'ten sonra vezir-i azamlar başkanlık etti.

Divân XVII. yüzyıldan itibaren önemini kaybetti.

Zamanla sadrazam konakları Bab-ı Âli (yüksek veya yüce kapı) adını alarak devletin yönetim merkezi hâline geldi.

Vezir-i azam (Sadrazam):

- **Padişahın mutlak vekili idi.** Bundan dolayı padişahın mührünü de taşırdı.
- **Her türlü hükümet işlemlerini padişah adına onaylayarak resmileştirir idi.**
- Fatih Dönemi'nden itibaren Divân toplantılarına başkanlık eden vezir-i azam, mülki ve askerî büyük makamlara atamalarda bulunurdu.
- **Padişah sefere katılmadığı takdirde "Serdar-ı Ekrem" unvanıyla ordunun başında sefere çıkardı.**
- Ayrıca başkentteki düzen ve yönetimden de sorumluydu.

Vezirler

Osmanlı Devleti'nin kuruluş yıllarında padişahın yardımcısı konumunda olan bir vezir bulunmaktaydı.

Ancak I. Murad Dönemi'nden itibaren ülke sınırları ve sorunlarının artmasına bağlı olarak vezir sayısı da artmış ve bu nedenle birinci vezire vezir-i azam denilmiştir.

Vezirler, Divanda vezir-i azamın sağında bulunur, **Kubbealtı denilen yerde toplanıp kendilerine verilen işlere baktıkları için Kubbe vezirleri olarak da anılırlardı.**

Kanuni Dönemi'nden itibaren önemli eyaletlere atanan valiler, vezirler arasından seçildi.

Kazasker

- **Adalet işlerinden sorumludur.**
- Medrese işlerine bakar, kadı ve müderrislerin **atama**larını yapardı.
- Taşrada kadıların çözemediği **davaları çözmeye çalışırdı.**
- Fatih Dönemi'nden itibaren **Anadolu ve Rumeli kazaskeri** olarak sayıları ikiye çıkarılmıştır.

Defterdar:

- **Mali** alandaki tüm işlemlerden sorumlu idi.
- Divanda iki defterdar bulunurdu.
- **Rumeli defterdarı** baş defterdar olarak Anadolu defterdarından daha geniş yetkilere sahipti.
- Baş defterdar yatırım, para basımı ile ilgili girişimleri ve hazırladığı bütçeyi önce sadrazama sunar, padişah onayı ile de uygulamaya koyardı.

Nişancı

- **Divanda, padişah adına alınan her türlü ferman ve berata padişahın tuğrasını çekerdi.**
- Fethedilen bölgelerdeki arazileri tapu tahrir defterlerine kaydederdi.
- Tevki ya da Tuğrai olarak da bilinirdi.
- **Kanuni Dönemi'nden itibaren, tımarların sisteminin düzenlenmesi ve dağıtılması görevi de nişancıya verildi.**

Seyhülislam

- Divanın asli üyesi olmayan şeyhülislam, gerekli görülen konularda Divana çağrılır ve fikri alınırdı.
- İlmîye sınıfının başı olarak en yüksek din görevlisi konumundaydı.
- Divanda alınan kararların şeri hukuka uygun olup olmadığı yönünde karar verirdi.
- Şeyhülislamın bu kararına da fetva denirdi.

Reisülküttap

Divân-ı Humayun'un asli üyesi olmayan reisülküttaplar, Divân kâtiplerinin ve kalemlerinin şefi konumundaydılar.

XVII. yüzyıl sonlarına kadar nişancıya tabi olarak görev yaptılar.

Reisülküttapların görevleri,

- Divanda kabul edilen fermanlara uygun olarak emirleri yazmak,
- Padişah ve vezir-i azama gelen mektupları tercüme ettirerek bunlara cevaplar hazırlamaktı.

Kaptanıderya

- **Kanuni Sultan Süleyman Dönemi'nden itibaren** kaptanıderya da **Divanın asıl üyesi olmuştur.**
- **Denizcilik işlerinden sorumlu en büyük komutan sıfatındaydı.**
- Tersaneye ait işlere bakar, donanma ile ilgili çalışmaları yürütürdü.

Yeniçeri Ağası

- Askerî konularda gerek görüldüğü zaman Divana çağrılırdı.
- Kapıkulu askerlerinin her türlü sorununu Divana iletirdi.
- Aynı zamanda başkent İstanbul'un da güvenliğinden sorumluydu.

OSMANLI MERKEZİYETÇİ YAPISININ GÜÇLENDİRİLMESİ

- **Osmanlı Devleti'nin kısa sürede büyümesinde ve varlığını uzun yıllar korumasında gelişmiş bir devlet teşkilatına ve güçlü merkezî yapıya sahip olmasının payı büyüktür.**
- Osmanlı devlet yönetiminde, sömürgeci bir anlayış görülmez.
- **Osmanlı Devleti'nde, devletin devamlılığı esastır.** (Bu yüzden sonsuza kadar yaşayacağı düşüncesi için "**Devlet-i Ebed Müddet**", devletin büyüklüğü için de "Devlet-i Âliyye, Devlet-i Muazzama" gibi unvanlar verildi.)

İlk Türk devletlerinde olduğu gibi "**kut alma**" anlayışı Osmanlı'da da devam etti.

Ancak bu durum Osmanlılarda, **Allah'ın takdir ve inayeti** olarak yorumlandı.

- Osmanlı Devleti'nin ilk dönemlerinde diğer Türk İslam devletlerinde olduğu gibi "**Ülke hanedanın malıdır.**" anlayışı vardı.

Alplerin, devletin ileri gelen ailelerin ve ahilerin onayladığı en başarılı şehzade padişah oluyordu. Bu anlayış sık sık taht kavgalarına dolayısıyla da merkezî otoritenin zayıflamasına neden oluyordu.

Bu anlayış **I. Murad Dönemi'nde "Ülke hükümdarın ve oğullarının malıdır."** anlayışına dönüştü. (**Böylece hâkimiyet bir sülaleden alınarak bir aileye mahsus kılındı.**)

Fatih çıkardığı "**Fatih Kanunnamesi**" ile tahta çıkan hükümdarın kardeşlerini öldürebileceğini ilan etti.

Fatih'ten önce vezir-i âzamlık ve beylerbeyliği gibi önemli görevlere nüfuzlu Türkmen ailelerine mensup kişiler getiriliyordu.

Fatih, devşirme sisteminden yetişenleri vezir-i azam, vezirlik, beylerbeylik gibi yüksek görevlere getirerek Osmanlı Devleti'nde mutlak gücün padişapta olduğu anlayışını yerleştirdi.

Böylece nüfuzlu Türk ailelerinin hükümdar üzerindeki gücüne son vererek merkezî devlet yapısını güçlendirdi.

Fatih döneminden itibaren müsadere denilen sistem uygulanarak yüksek derecede görev yapanların ölümleri hâllerinde mallarına el konularak bunların hazineye intikal ettirilmesi sağlandı.

İlk kez 1453 yılında Vezir-i azam Çandarlı Halil'in ailesinin malları müsadere edildi.

Fatih'in, müsadere sistemini uygulamak istemesinin en önemli gerekçesi merkezî yapıyı güçlendirmek ve devlet otoritesine rakip olabilecek oluşumları engellemektir.

Fatih Dönemi'nde, merkezî devlet yapısını güçlendirmek amacıyla yapmış olduğu uygulamalardan biri de haremden evlenme geleneği başlamasıdır.

Yabancı bir prensesin ya da güçlü bir Türk ailesine mensup bir kadının ailesi, Osmanlı hanedanıyla evlilik bağı kurarak siyasi çıkarlar sağlayabiliyordu.

Fatih, tüm bu olumsuzları gidermek amacıyla başta padişah olmak üzere, Enderun'da saraya bağlı yetişen devlet yöneticilerinin, saray hareminden yetiştirilen kadınlarla evlenme geleneğini başlattı.

Böylece devlet taşraya gönderdiği idareci ve askerî görevlilerin nüfuzlu ailelerin kızlarıyla evlenmelerinin önüne geçerek merkezî otoriteyi korudu.

DEVLET İDARECİLERİNDE BULUNMASI GEREKEN VASIFLAR

Osmanlı Devleti'nde tahta çıkan padişahların ve idarecilerin sahip olması gereken vasıflar, nasihatname ve siyasetnamelerde belirtilmiştir.

Nasihatname ve siyasetnameler, devlet yönetimiyle ilgili, devlet idarecilerine ve devlet adamlarına idarecilik ilim ve sanatına dair bilgiler veren, onlara pratik tavsiyelerde bulunan siyasi ve ahlaki içerikli eserlerdir.

Osmanlı Devleti'nde nasihat geleneği Osman Gazi öncesine dayanır.

Öncelikle **Şeyh Edebali'nin Osman Gazi'ye nasihatleri rivayet edilir ki** bunlar dinî, ilmî ve ahlaki öğüt niteliğindedir.

Yine II. Murad'ın, oğlu II. Mehmet (Fatih) için yazmış olduğu "Nasihat-üs Sultan Murad"; Yavuz'un, oğlu I. Süleyman'a (Kanuni) yazdığı "Siyasetname" ile Vezir-i azam Lütfi Paşa'nın yazmış olduğu "Âsafnâme" önemli nasihatname ve siyasetnamelerin arasında gösterilebilir.

SEHZADELER VE SANCAĞA ÇIKMA USULÜ

- Osmanlı Devleti'nde, padişahın erkek çocuklarına "şehzade" denirdi.
- Şehzadeler, sancağa çıkmadan önce sarayda iyi eğitim alırlardı.
- Osmanlı şehzadelerin, gelecekte hükümdar adayları olmaları vesilesiyle gerekli beceri ve tecrübeyi almaları için kendilerine yardımcı olarak atanan **lala**lar nezaretinde sancaklara çıkarılırlardı.
- Sancağa çıkma yaşı genelde on beş idi.
- Osmanlı Devleti'nde, İzmit, Bursa, Kefe, Konya, Kastamonu, Kütahya, Manisa ve Amasya gibi şehirler önemli şehzade sancaklarıydı.
- Sancakta bulunan şehzadelere **"Çelebi Sultan"** denirdi.

- Şehzadeler görev yaptıkları sancaklarında zeamet ve tımar dirlikleri dağıtabilir, resmî belge ve yazışmalara kendi tuğralarını çekebilirlerdi.
- Ancak tüm bu işleri merkeze yani başkente bildirmek ve kayıt altına almak zorundaydılar.
- II. Selim Dönemi'nden itibaren şehzadelerin sancaklara çıkma yönteminde sadece büyük ve hükümdar adayı olan şehzadenin sancağa çıkmasına karar verildi ve sadece **Manisa şehri şehzade sancağı olarak belirlendi.**
- XVII. yüzyıldan itibaren ise büyük şehzadenin de sancağa çıkma usulü tamamen kaldırılarak şehzadelerin sarayda eğitim almalarına karar verildi. (**Kafes Usulü**)
- Sancağa çıkma yerine şehzadelere ismen sancak verilerek yerine mütesellim (vekil) gönderildi.

(<https://t.me/tarihogretmeni>)

Telegram Kanal Linkimizdir

HAZIRLAYAN

CENAN ŞİRİN

VII. ÜNİTE

KLASİK ÇAĞDA OSMANLI TOPLUM DÜZENİ

7. ÜNİTE

KLASİK ÇAĞDA OSMANLI TOPLUM DÜZENİ

OSMANLI TOPLUM YAPISI

- Osmanlı toplumu **töre ve İslam hukukuna göre** düzenlenmişti.
- Osmanlı toplumu farklı din, dil ve ırktan insan topluluklarından oluşuyordu.
- Ancak **devlet içinde herkes eşit statüde yer alıyordu.**
- Osmanlı toplumu genel olarak **yönetenler (askerî) ve yönetilenler (reaya)** olarak iki gruptan meydana geliyordu.
- Yönetilenler grubu Müslim ve gayrimüslim şeklindeydi.
- Osmanlı toplum yapısında **sınıf ayrımı kesinlikle söz konusu değildi.**
- Devlete hizmet karşılığı Müslüman reayadan askerî sınıfa geçmek mümkündü.

OSMANLI MİLLET SİSTEMİ

- Osmanlılar toplum kesimlerini ırk esasına göre değil **din esasına göre teşkilatlandırdı.**
- Osmanlı Devleti, **millet sistemi ile sınırları içerisinde yaşayan milletlere karşı inanç ve ibadet özgürlüğü tanımıştır.**
- Müslüman cemaatini meydana getiren topluluklar Türkler, Araplar, Acemler, Boşnaklar ve Arnavutlardı.
- Bunlardan sonra en kalabalık topluluğu **Ortodoks cemaati** oluşturuyordu.
- Ortodoks cemaatler; Rumlar, Eflâk-Boğdanlılar, Karadağlılar, Sırp ve Bulgarlar idi.
- **Osmanlı toplumunda** Ermeni, Musevi (Yahudi), Süryani, Nasturi ve Kildani cemaatleri de vardı. Bu insanlar kendi ibadet yerlerini açma ve inançlarını yaşamada özgürdüler.
- Osmanlı Devleti, gayrimüslimlere büyük bir tolerans uyguladı.
- Nitekim **Fatih Sultan Mehmet İstanbul'u fethettiğinde** Rum patriğini, Hristiyan cemaatinin lideri olarak tanıdı ve ona geniş yetkiler verdi.
- Fatih, Rum cemaatine tanıdığı hak ve yetkileri Ermeni ve Yahudilere de tanıdı.
- Fatih, Ermenilerin hem yönetim işlerini hem de dinî işlerini kolaylaştıracak örgütlenmeleri için İstanbul'da Gregoryen Ermeni Patrikhanesini kurdu (1461).
- **II. Bayezid Dönemi'nde** İspanya'daki baskı ve katliamdan kurtarılan Yahudiler, Osmanlı Devleti'ne getirilerek Selânik ve İstanbul'a yerleştirildi (1492).

FETHEDİLEN BÖLGELERDE TOPLUMSAL VE KÜLTÜREL DEĞİŞİMLER

- Osmanlılar, fethedilen ve nüfusça az oldukları bölgelere yönelik **iskân politikası** uyguladılar.
- Özellikle Balkanlara, Anadolu'dan Yörük ve Türkmenleri getirip yerleştirdiler.
- Yapılan göçler sonucunda **Balkanlarda Türk nüfusu arttı ve Türk İslam kültürü** yayıldı.
- Osmanlı hâkimiyeti ile bölgede güvenlik sağlandı, yerli halktan angarya kalktı, ağır vergiler azaltıldı.
- Bu sayede Balkanlarda, Arnavut, Bosna, Hersek, Kosova gibi bölgelerde gayrimüslim köylüler arasında İslamlaşma hareketi hızla arttı.
- Osmanlı aldığı yerlere başlangıçta, bir cami ve onun etrafında kümelenen kültürel, sosyal ve iktisadi kuruluşların oluşturduğu külliyeler kuruldu.

ŞEHİR VE MAHALLELERDE ÇOK KÜLTÜRLÜ SOSYAL HAYAT

- Osmanlı şehirlerinde gayrimüslimler bazen bir mahallede toplanmış bazen de Müslüman mahallelere dağılmıştı.
- Aynı mahallede cami, kilise ve havrada insanlar dinî vecibelerini rahatça yerine getirirlerdi.
- **Osmanlı Devleti'nde, başta başkent İstanbul olmak üzere diğer şehirler (Bursa, Edirne, Selânik vs.) genelde kalabalık bir nüfusa sahipti.**
- Şehirlerde insanlar genel olarak ticaret, esnafılık ve zanaatla uğraşırđı.
- Osmanlı Devleti'nde, erkek kıyafetleri genelde çakşır (şalvar), gömlek, entari, dolama, kaftan, kürk ve başlıktan oluşurdu.
- Kadınların giyim ve kuşamlarının en önemli öğeleri ise şalvar, bürüncük gömlek, entari, dolama, hırka, kaftan, gömlek, kürk ve dışarıda giydikleri ferace, peçe ve yaşmak idi.
- Osmanlı toplumunda Müslümanlar genelde sarı, ulema mavi ayakkabı giyerken, askerlerin bazıları ise kırmızı renk çizme giyerlerdi.
- Bunun yanında erkekler; sosyal, ekonomik, kültürel, mesleki ve dinî statülerine göre "kavuk" denilen başlıklar giyerlerdi.
- Kavukların en bilinenleri horasanî, selimi, kalafat, örfi, kafesi, mücevveze, kâtibi ve kallavi idi.
- Kadınlar ise serpuş denilen külaha benzer başlıklar giyerlerdi.
- Ramazan ayında, varlıklı zengin kimseler farklı yerlerdeki esnaf dükkânlarına girer ve zimem (borç) defterini isterlerdi.
- Defterin baştan, sondan ve ortadan rastgele sayfalarını açar ve "Silin borçlarını, Allah kabul etsin." der ve borçları ödeyip giderdi.
- Osmanlı Devleti'nde, erkekler genelde bozahane ve kıraathane/kahvehanelerde vakit geçirirlerdi.
- Bir halk içeceği olan boza mısırdan üretilirdi.
- **Kıraathane**, kahvehaneden daha sonra ortaya çıkan bir kavramdır ve isminin kıraathane olması bu mekânların "**okuma salonu**" olarak kullanılmasıyla bağlantılıdır.
- Kahvehaneler, toplumsal paylaşımın gerçekleştiği ve geçmişin yâd edildiği kültürel mekânlar olarak Osmanlı toplum yaşamında önemli bir yere sahipti.
- Nitekim eğitim, ticaret ve sanat üzerine fikir alışverişinin yapıldığı, meddahların konuşma, saz şairlerinin saz çalma ve söyleme yerleri kahvehaneler idi.

TARIMSAL ÜRETİM VE ÇİFTHANE SİSTEMİ

- Temeli tarıma dayalı Osmanlı ekonomisinde toprak çok önemlidir.
- Osmanlı Devleti'nde fethedilen topraklar, Divân üyesi nişancı tarafından tapu tahrir defterlerine kaydedilirdi.
- Böylece devlet arazisi (mirî arazi) hâline gelen bu araziler işletmek koşuluyla reayaya bırakılırdı.
- Reayaya vergi ödemek koşuluyla dağıtılan araziler "**çifthane sistemi**" içerisinde değerlendirilirdi. Çifthane, bir çift öküzle işletilebilen ve bir köylü ailesinin işletiminde olan arazi birimiydi.
- Çifthane birimi üç unsurdan oluşurdu.
- Bunlar, devletin işletme koşuluyla verdiği arazi, bu araziyi işleten hane halkı ve arazinin koşum gücü olan bir çift öküz.

TARIMSAL ÜRETİM VE ÇİFTHANE SİSTEMİ

- **Devlet, çifthane sistemi ile toprağı sürekli işleterek boş arazileri değerlendirip tarımsal üretimi artırdığı gibi, düzenli bir vergi sistemi de oluşturuyordu.**
- Bu sistemde topraklar **devletin kontrolünde olduğundan büyük toprak sahiplerinin ortaya çıkmasına da müsaade edilmiyordu.**
- **Devlet çifthane sistemi ve tarımsal üretimin devamlılığını sağlamak amacıyla tedbirler alırdı.**

- Üç yıl toprağı işlemeyen çiftçiden **“çiftbozan vergisi”** alındığı gibi, bu çiftçinin toprağı başkasına da verilebilirdi.

LONCA SİSTEMİ

- **Osmanlı ekonomik sisteminde, esnaf loncaları, XIII. Yüzyılda ortaya çıkan **Ahilik teşkilatı**nın bir devamı gibidir.**
- Esnaf sistemi hiyerarşikti: esnaf şeyhi, yiğitbaşı, usta, kalfa ve çırak gibi.
- **Dükkân açma izni yalnız ustaya aitti. Bu yetki ona **“berat”** ile verilirdi.**
- Dükkân sayısını ustalar tespit ederdi. Her isteyen istediğı yerde dükkân açamazdı, amaç mevcut esnafı korumaktı.
- **Mesleğe devam etme imtiyazına **“gedik”** denirdi.**
- **Esnafın özel işleri için toplandığı odaya **“lonca”** denilirdi.**
- Esnaf şeyhi, aynı zamanda loncanın da şeyhiydi. Sonra yiğitbaşı ve esnaf kâhyaları gelirdi.
- Yiğitbaşı, ustalar arasındaki disiplin ve organizasyondan sorumluydu.
- **Loncalar**, özellikle gediklerin haksızlık olmadan dağıtımına büyük bir özen gösterirdi.
- Esnaf gediklerinin işlediklerini başkası işleyemez, sattıklarını başkası satamazdı. Bu kurala uymayanlar cezalandırılırdı.
- **Loncalar**, bu şekilde üretilen malların kalitesini ve fiyatını belirledikleri gibi, esnaflar arasındaki haksız rekabeti de önlemeye çalışılırdı.
- **Osmanlı esnafının en temel özelliğı, öncelikle bulunduğu şehir ve çevresinin ihtiyacını karşılamaktı.**
- Bu nedenle esnaflar arasında en önemli unsur ham madde dağıtımıydı.
- Ham madde dağıtımını lonca kethüdası aracılığıyla adil bir şekilde yapılırdı.

NARH SİSTEMİ

- **Narh, devletin esnafa mallarını belli bir fiyata satmalarını emretmesi veya malların belirlenen fiyattan aşağı veya yukarı bir fiyata satış yapmayı yasaklaması anlamına gelen bir kavramdır.**
- **Osmanlı Devleti, narh sistemini hayata geçirerek, çarşı ve pazarlarda fiyatlara müdahale edip malların belirlenen fiyatlarda satılmasını sağlamaya çalışmıştır.**
- Narh uygulaması İstanbul’un fethinden, XIX. yüzyıla kadar devam etmiştir.
- Osmanlılarda özellikle ramazan ayının yaklaşmasından dolayı gerek ekmek gerekse eşya fiyatlarının inip çıkması önleniyordu.
- Devlet tarafından sabit fiyatlar belirlenerek belgelerle kayıtlara geçirilirdi. Bu çıkan fiyat belgelerine narh defteri deniliyordu.

OSMANLI DEVLETİ’NDE TİCARETİN GELİŞMESİNİ SAĞLAYAN UNSURLAR

- **Akdeniz ve Karadeniz’de denetimin sağlanması, İpek ve Baharat yollarının Osmanlı Devleti’ne geçmesi**
- Siyasal, sosyal ve ekonomik düzenin sağlanması,
- **Devletin ticaretin önemi sebebiyle tüccarları özendirmesi,**
- **Ticaret yolları üzerinde güvenliğın sağlanması ve işlek ticaret yollarının ülke topraklarından geçmesi**
- İç ticaretle uğraşanlardan alınan verginin düşük tutulması.
- Şehirlerde **bedestenler (içinde eşya alınıp satılan kapalı çarşı)** açılması.

OSMANLI'DA TİCARET VE TİCARİ MEKÂNLAR

- **İstanbul, Bursa, Kahire, Edirne ve Selanik** önemli ticaret merkezleriydi.
- Şehirlerde ticaret için yapılmış bedestenler (içinde eşya alınıp satılan kapalı çarşı) açıldı.
- Bedestenler içerisinde en önemlisi **Fatih Dönemi'nde yapılan ve sonra geliştirilen İstanbul'daki Kapa Çarşı idi.**
- **Osmanlı Devleti ticareti geliştirmek ve tüccarları korumak amacıyla yollar üzerine hanlar, kervansaraylar, imarethaneler (yemek verilen yer), hamamlar, camiler, tabhaneler (misafirhane), çeşmeler ve köprüler inşa ettiler.**

KERVANSARAYLAR

- **Kervansaraylar**, kervanların güvenliği ve konaklaması için anayol kenarında tesis edilen vakıf yapılarıdır.
- Bu yapılar; insan ve hayvanların her türlü ihtiyacını karşılayacak; yiyecek içecek, bol su, cami, hamam, kütüphane, baytar, doktor, berber, her çeşit tamir ustası, rehber gibi donanıma sahip idi.
- Kervansaraylar yalnız Müslüman Türklere değil, ticaretle uğraşan tüm yabancılara hizmet vermekteydi.
- Buralarda **güvenlik, "derbentçiler"** tarafından sağlanırdı.
- Posta ve haberleşme işlerini **"menzil" teşkilatı** yerine getirirdi.
- Yollarda özel ulaşımı ve taşımacılığı ise **"mekkâreciler"** yaparlardı.

KAPANLAR

- Kapanlar büyük şehirlerde özellikle zahire (**tahıl ürünleri**) türünden ihtiyaç maddelerinin toptan alınıp satıldığı yerlerdi.
- Zahire ürünlerinin yanında, kahve, tütün, ipek, pamuk, kumaş ve çeşitli dokumalar üreticiden satın alınarak başta İstanbul olmak üzere büyük şehirlerdeki kapanlara getirilirdi.
- Buralarda kadı naibinin nezaretinde esnaf temsilcilerinin de hazır bulunmasıyla mallar tartılır, ağırlık, kalite ve çeşidine göre vergi ve narha tâbi tutulduktan, fiyatları belirlendikten sonra esnaf aracılığıyla tüketiciye arz edilirdi.
- **Fatih Sultan Mehmet Dönemi'nde yaptırılan "un kapanı"** bir semt adı olarak varlığını hâlâ sürdürmektedir.

PAZARLAR

- Halkın belirli günlerde mallarını satmak için sergiledikleri yerlere **pazar** denir.
- Osmanlıda pazar yerleri halkın kolayca ulaşabileceği yerlerde, haftanın bir veya birkaç gününde kurulan açık çarşılardır.
- Bu pazarların en büyük özellikleri binalarda olmayıp açık alanlarda kurulmuş olmalarıdır.
- **Osman Bey zamanında Bac yani pazar vergisi alınmaya başlanmıştır.**
- Osmanlı Devleti, ilerleyen dönemlerde pazar yerlerine, halkı alışverişe çekmek için hepsi bir düzeyde olan ve **"arasta"** adı verilen dükkânlar inşa etti.
- Arastaların etrafına medrese, kütüphane ve cami gibi tesisler kurdu.
- Bir pazar özelliği niteliğinde olan arastalardan aynı zamanda imaretler için gelir sağlanmaktaydı.
- Pazarlar günümüze kadar varlığını korudu.

OSMANLI'DA VAKIF GELENEĞİ

- **Vakıf**, kişilerin kendilerine ait mallarını veya paralarını belirli bir hizmetin yerine getirilmesi amacıyla sosyal ve kültürel alanlarda hizmet verecek kuruluşlara bağışlamasıdır.
- Sosyal devlet anlayışı ile hareket eden Osmanlı Devleti halkın dinî, askerî ve sosyal ihtiyaçlarını karşılamak için hizmet veren çeşitli vakıflar bulunmaktaydı.
- Vakıflar başta padişah, padişah eşleri ve kızları, devlet adamları ve hayırseverler tarafından kuruldu.
- Bu yolla medreseler, hastaneler, camiler, kütüphaneler, kervansaraylar vs. yapıldı.
- **Vakıf kurucusu, giderlerin karşılandığı herhangi bir hizmet birimini (cami, medrese vb.) inşa ettirir**, daha sonra bu müessesenin ihtiyaçlarını karşılayacak miktarda gelir temin edecek kaynaklar tahsis ederdi.
- Bu kaynaklar genellikle arazi, dükkân, çarşı, han gibi gayrimenkullerden oluşurdu.
- Söz konusu vakfın idaresi için bir idareci (**mütevelli**) tayin edilir ve vakfın tüzüğü (**vakfiye**) düzenlenirdi.
- **Böylece vakıflar sayesinde şehirler imar edilir; eğitim, sağlık ve kültür işleri yürütülürdü.**